

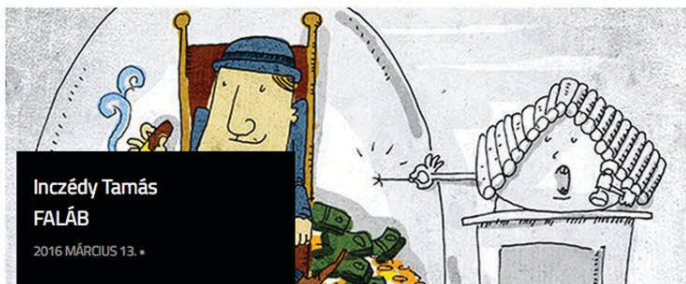
Kiss Lajos András
FÉLJÜNK-E A
BARBÁROKTÓL?

2016 MÁRCIUS 9. •

Németh Bálint
SZINOPSZIS

2016 MÁRCIUS 11. •

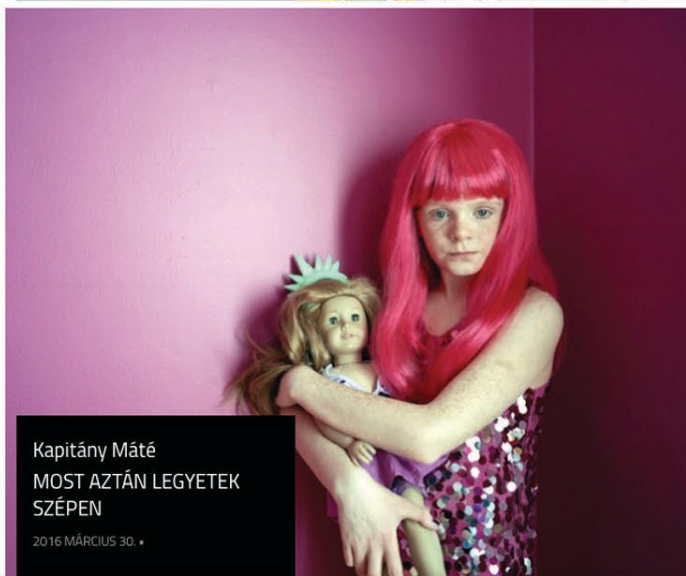
Inczédy Tamás
FALÁB

2016 MÁRCIUS 13. •

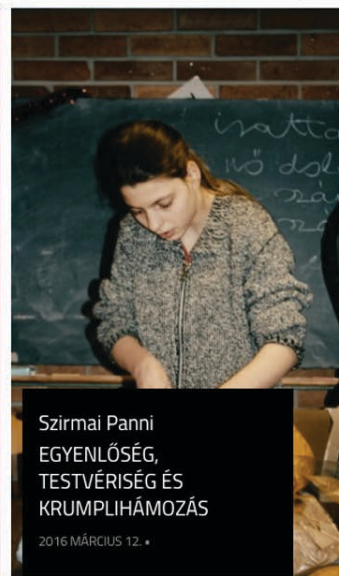
Kovács Gábor
EGYDIMENZIÓS VILÁGBA
ZÁRVA?

2016 MÁRCIUS 1. •

Kapitány Máté
MOST AZTÁN LEGYETEK
SZÉPEN

2016 MÁRCIUS 30. •

Szirmai Panni
EGYENLŐSÉG,
TESTVÉRISÉG ÉS
KRUMPLIHÁMOZÁS

2016 MÁRCIUS 12. •

Novák Gábor
JÓ FIÚ

2016 MÁRCIUS 16. •

LIGET

2016-3 március

TARTALOMJEGYZÉK [XXIX.évfolyam 3. szám]

Kovács Gábor EGYDIMENZIÓS VILÁGBA ZÁRVA?	4
Kiss Lajos András FÉLJÜNK-E A BARBÁROKTÓL?	16
HÁTHA BENYITNAK	
Novák Gábor JÓ FIÚ	28
Polgár Teréz Eszter KAMRA	33
Pauljucsák Péter ÁLOM	35
Albert-Lőrincz Márton VÁRAKOZÁS GYUFÁVAL	37
Janics Boglárka KANAPÉ	38
Varga Zoltán Zsolt MÉG EGYSZER	40
Németh Bálint SZINOPSZIS	44
Bene Zoltán SZÜLETÉSNAP	46
Kapitány Máté MOST AZTÁN LEGYETEK SZÉPEN [TÉNYFÉKEZŐ]	51
Szirmai Panni EGYENLŐSÉG, TESTVÉRISÉG ÉS KRUMPLIHÁMOZÁS	59

Fenákel Judit SOKK	65
Handi Péter ESTI KÉRDÉS	69
Birtalan Ferenc BOROSS BILIÁRDTERMÉBŐL	71
Kállay Kotász Zoltán ÉLETBEN MARADNI	73
Czilczer Olga HA KEVÉS IS	75
Fecske Csaba MIT VESZÍTESZ	77
Inczédy Tamás FALÁB [FELNŐTT MESE] – Macsinka Zsolt rajzaival	78

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kíssvábhegyi út 4-6.
info[kukac]ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

Szerkesztők | Horgas Judit, Levendel Júlia, Horgas Béla
Tervezőszerkesztő | René Margit
Főmunkatárs | Szirmai Panni
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kállay Géza,
Kiss Lajos András, Victor András

Támogató

Kovács Gábor EGYDIMENZIÓS VILÁGBA ZÁRVA?

Nem könnyű ma baloldalnak lenni. S ez nem újkeletű persze: Herbert Marcuse több mint fél évszázada megjelent klasszikusában, *Az egydimenziós emberben* – melyben föllelhető a mai globalizációkritika úgyszólván valamennyi motívuma – ugyanúgy küszködik vele, mint mai utódai, amikor – Bibó István meglehetősen pikírt, de rendkívül találó megjegyzését idézve – kínban fogant seregszemlét tart a társadalom számkivetettjei fölött, mert forradalomnak muszáj lennie.

A hatvanas évek óta csak annyit változott a helyzet, hogy a seregszemle még kínosabb, s a nagy keservesen összetoborzott had előtt ellépdelve a baloldali szerző, ha lehet, még feszélyezettebb, mint a diákmozgalmak hajdani sztárfilozófusa.

Tallár Ferenc e-könyve szemléletesen dokumentálja a baloldali gondolkodás nehezen feloldható dilemmáját. Az *áramlások terében* – mondja a beszédes cím. Beszédes, mert az áramlás metaforájához természetesen társul a többi, oly sokat emlegetett, divatos terminus, globalizációtól a világhálóig. Világunkban minden folyékony, semmi sem állandó, semmi sem tartós. Mondtak ilyesmit már sokan, s nem is csak manapság: hiszen már Hérakleitosz alapvetése is ez volt. *Panta rhei* – minden mozog, s a filozófus kérdése, hogy van-e valamiféle állandóság az állandó áttűnések között, tudunk-e valamiféle értelmet föllelni az érzéki valóság kaotikus összevisszasága mögött. De talán ne menjünk ilyen messzire vissza az időben: amire Tallár a címmel utal, azt a modernitás sajátos jegyeként szokás emlegetni.

állandó és kényszeres fogyasztás

Hannah Arendt a modern világ specifikumának látta a tartósság, az állandóság, az emberi fajnak otthont adó, ember teremtette világ feloldódását az állandó és kényszeres fogyasztás, a modern technológiával folyamatosan gerjesztett nagy zabálás pszeudo-univerzumában, amelyben a kultúripar által fogyaszthatóvá tett műalkotások ugyanúgy eltűnnek a soha véget nem érő bacchanáliában, mint a hamburger vagy a villámgyorsan elavuló technikai kűtyük sokasága. Az így leírt világhoz többféle módon lehet viszonyulni: kultúrkritikai perspektívából egyértelműen hanyatlástörténetről van szó, de lehetséges olyan pozíció, amelyből fenntartásokkal elfogadható az állandó változások univerzuma, a minden ízében folyékony világ. Ez a fluiditás különösen az utóbbi évtizedekben vált feltűnővé, a létezés szerkezetét alapvetően meghatározó sajátossággá.

De hát képesek-e emberi lények egy teljesen cseppfolyós világban élni? Aligha. Nem kell feltétlenül arendtiánusnak lennünk, hogy belássuk: az emberi mivolt megőrzéséhez valóban szükségeltetik egy tartós világ, amelyben otthonra lelünk, s amelyben lehorgonyozható identitásunk. A kilencvenes évek elejének reflektálatlanul lelkes hangulatában – amely egyébként szokásos kísérője minden új technológiai csoda megjelenésének – kitörő örömmel üdvözölték az internet, a világháló jelképezte új korszakot, a digitális nomádok szép új világát, amelyből eltűnnek az avított, a szabadságot falak mögé záró börtön-valóság utolsó darabjai is. Ma már persze több a szkepszis; időnként fölmerül a gyanú: lehet, hogy ez szép új világ, de nem egészen úgy, ahogyan azt *A viharban* Prospero gondolta, inkább ahogyan Aldous Huxley leírta. Akkoriban azonban még lelkesült teóriák sora ecsetelte a fölemelkedő új univerzum szépségét. Digitális próféták hirdették egymással versengve a hamarosan kiteljesedő világállapot nagyszerűségét: ebben nemcsak a bárány és a farkas heverészik majd békésen egymás mellett a zöld fűvön, hanem teljes harmóniában együtt szörföznek a digitális hullámokon az eltűnő kapitalizmusban még engesztelhetetlen ellenségként szemben álló tőkés és munkás.

Hamarosan kiderült, hogy ahol nomádok vannak, ott bizony sivatag is van: egyik a másik nélkül aligha lehetséges. Az evidencia akkoriban keveseknek jutott eszébe. Érdekes ezen a ponton utalnunk Hajnal Istvánra. Mondandója ugyanis több ponton érintkezik a könyv gondolatmenetével. Tallár a kötet első tanulmányában hosszasan elemzi Marshall McLuhan téziseit a Gutenberg-galaxis végéről, az írás és a nyomtatott könyv modern világban betöltött központi szerepének eltűnéséről. McLuhan könyvében annak idején szó szerint idézte Hajnal francia nyelvű munkájának a középkori írásbeliségről szóló gondolatait. Így azok bekerültek a hatvanas-hetvenes években kialakuló kommunikáció-filozófia vérkeringésébe: ez az iskola majd az internet-korszakban teljesedett ki igazán; egyik legismertebb reprezentánsa az a Walter Ong, akire Tallár is hivatkozik.

cseppfolyós világ

Hajnal azonban nem csak ezért érdekes. Ha már áramlásokról, folyékony világról és újnomadizmusról beszélünk, megkerülhetetlen az a konzervatív ihletésű antropológia, amely a hajnali modernitáskonceptió alapját adja. Az írásbeliség-teória ebbe ágyazódik. Hajnal nagyon eredeti magyarázatot ad arra, hogy az áttörés a premodernből a modernbe miért éppen Európában következett be. Gondolatmenete érintkezik a dilemmákkal, amelyekkel Tallár foglalkozik, azon töprengve, vajon ennek az új cseppfolyós világnak, az áramlatok terének első pillantásra oly tetszetős valósága kiknek jelent ténylegesen realizálható szabadságot, s kiknek félelmetes, újszerű kiszolgáltatottságot, a híd alatt alvás szabadságát, ahogyan annak idején Anatole France keserűen fogalmazott. A demokrácia elemi strukturális feltételeiről mond itt nagyon fontos dolgokat a parlamentáris demokráciával szemben

a két világháború közötti kultúrkritika jellegzetes averzióját igencsak osztó Hajnal. Hiába van általános és titkos választójog és az ennek alapján megválasztott parlament, ha hiányoznak azok az anyagi és szellemi struktúrák, amelyek útját állják az egyenlőség és igazságosság formális díszletei mögötti oligarchikus valóság felépülésének, hogy – Oswald Spengler vitriolos demokráciakritikáját idézve – a demokrácia fennkölt jelszavai a plutokrácia fügefalevelévé váljanak.

Ismét csak Tallár dilemmájánál vagyunk. Mert hát hogyan is mondta Hajnal? Az emberek teremtette dolgok világa – a materiális és szellemi objektívációk összessége, a tulajdonformáktól a jogig, a településszerkezettől a szokásokig – rákényszeríti a társadalom tagjait, hogy viszonyulásaik során betartsák a kölcsönösség és méltányosság bizonyos formáit, megakadályozva a nagy étvágyú hatalmasokat – ama bizonyos *grandi ambiziosi*-kat, akiről Machiavelli ír –, hogy azt tegyék a kicsinyekkel és gyengékkel, amit pillanatnyi érdekük vagy szeszélyük diktál.

Hajnal az európai fejlődés specifikumát abban látja, hogy itt a középkorban olyan társadalomszerkezet alakult ki, amelyet – az alulról fölfelé építettség következtében – a hatalmi elitnek nem tudtak érdekeiknek megfelelően átszabni; a mikrostruktúrák szívóssága és ellenálló ereje útját állja a nyers hatalmi vagy gazdasági racionalitás korlátlan érvényesülésének. A szabadság kis köreinek sokasága erősebbnek bizonyult a nagy étvágyú hatalmasoknál. Amikor Bibó István az európai civilizáció legmaradandóbb történelmi teljesítményének a demokráciát tartja, voltaképpen a hajnali teóriát gondolja tovább. Egy olyan világban, amely nem viseli el az állandóságot, éppen az a hosszú távú kiszámíthatóság tűnik el, amely nélkül nem lehetséges jogszerűsége, igazságosságra és mindenki egyenlő emberi méltóságára alapozott társadalmi integráció és az ebből kinövő demokratikus politikai gyakorlat. Utóbbi híján viszont nemigen lehet megakadályozni pénzügyi és hatalmi érdekek kontroll nélküli érvényesülését. A globális kapitalizmus az addig jól-rosszul, de mégiscsak – legalábbis a közelmúltig mértékadónak tűnő régiókban – működő kontrollmechanizmusokat, illetve az azokat fenntartó intézményeket oldotta fel sósavként. Újra beköszönteni látszik – a világtörténelemben már sokadszor – a *grandi ambiziosi* világa. Ám most finomabb a kín: a módszerek kevésbé nyíltak és brutálisak, mint a régi szép időkben: erőszak helyett inkább *délusion*, félrevezetés járja; a kifinomult uralmi technika, a ránk zúduló képi információtömeg láthatatlanná teszi a hatalom gépezetét. Nagyjából így néz ki a kortárs baloldali gondolkodás által korunkról festett, fölöttébb lehangoló freskó.

Tallár könyvének lényegi mondandója is ez – a cseppfolyós világ beköszöntével éppen az az állandóság tűnik el, amelybe – több-kevesebb sikerrel persze – egy időre mégiscsak le lehetett horgonyozni a modernitás nagy elbeszéléseinek alapját képező eszméket: a szabadságot, az egyenlőséget és a testvériséget. Miért hagytuk, hogy így legyen? Vajon a frankfurtiaknak volt igazuk, vagyis a végkifejlet bele volt kódolva a felvilágosodás dialektikájába, a hatalomra jutó technológiai racionalitás természetellenessége, ami történt? Akárhogyan is, mondja Tallár, nem lehet *in toto* elutasítani a globalizált technokapitalizmust: „a megújuló baloldal nem határozhatja meg önmagát minden további nélkül 'antikapitalistaként' és 'antiglobalistaként' sem, mert ezzel – miként az Új Jobboldal – a modernitásnak és az univerzalitásnak azokról az értékeiről mondana le, amelyek nem jöhettek volna létre, és nem is maradhatnak fenn a tőke univerzális forradalmának emancipatorikus teljesítményei nélkül”.

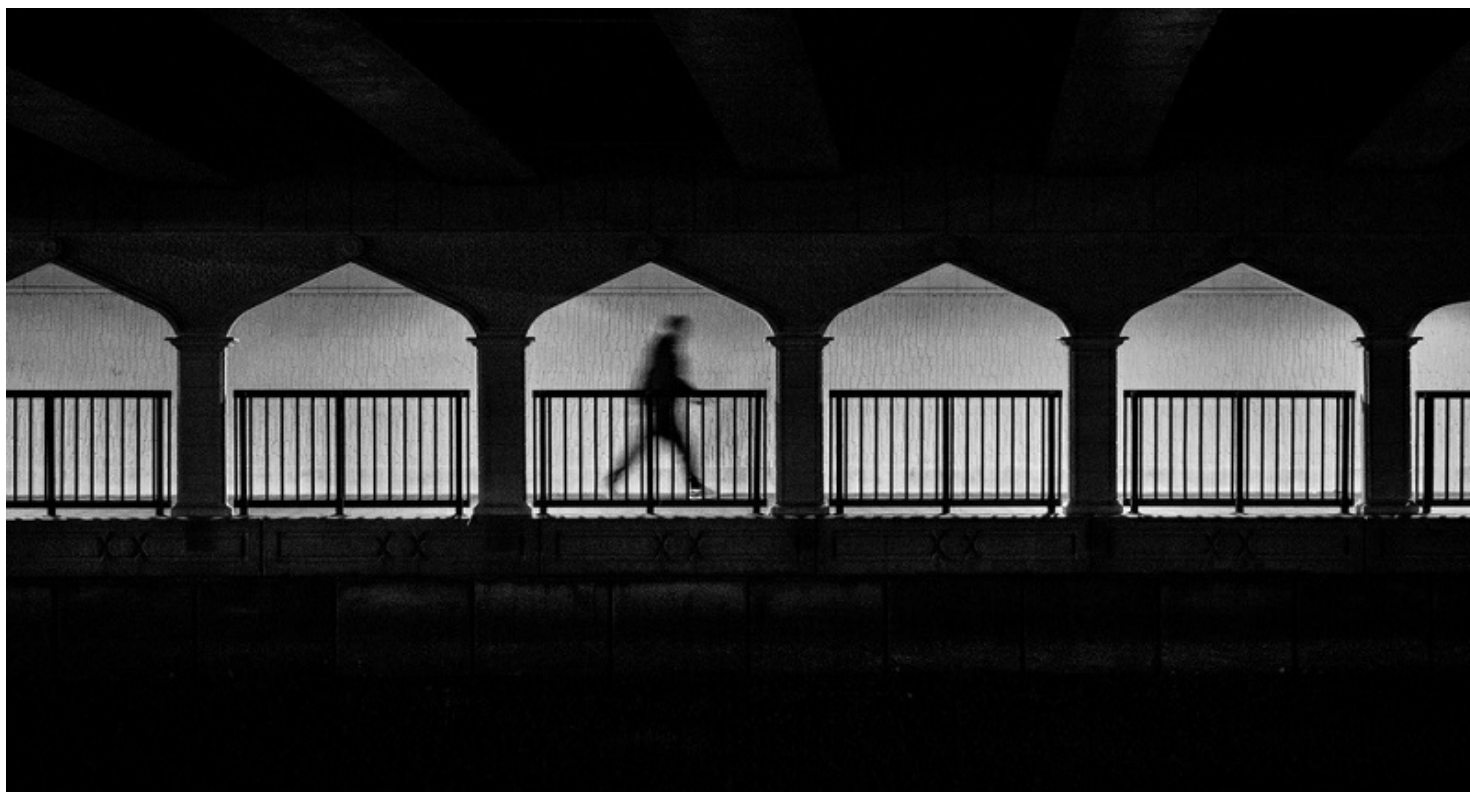
Rendben van, de akkor mi a teendő? Klasszikus kérdés ez, mely újra és újra visszatér. A hegeli–marxi dialektika éppenséggel kínálhat valamiféle kiutat – gondolatmenete tanulsága szerint Tallártól sem idegen a hegeli triádokban gondolkodás. El-eltöpreng, hogy a szóbeliség–írásbeliség–második szóbeliség dialektikus triádjának harmadik tagja éppenséggel a nagy visszavétel lehetőségét tartogathatja; tán lehetségessé válik az éppen magunk mögött hagyott klasszikus modernitás fegyelmező-uniformizáló mechanizmusainak eltűnésével a valóságos, de facto szabadság és autonómia megalapozása. Csak hát a dolog nem ilyen egyszerű. Tallár is jelzi, hogy az utóbbi évtizedek fejleményei korántsem alapozzák meg egyértelműen az ilyesféle reményeket. Úgy fest, mégsem könnyű meglovagolni a globális tigrist.

Kortárs baloldali szerzők hosszú sora küszködik a dilemmával: ezek rendre előkerülnek a könyv gondolatmeneteiben. Újra és újra kiderül: legalább annyi itt a kétség – ha nem több –, mint a reményt keltő mozzanat. Alapvető problémája az 1989, vagyis a létező szocializmus összeomlása után új teoretikus fogódzókat

kereső neomarxista szerzőknek, hogy vajon mennyire alkalmasak egy 19. századi elmélet fogalmai a jelenkor olyannyira különböző valóságának leírására. Persze nemcsak a marxisták kénytelenek szembesülni ezzel: a modern liberális demokrácia működés módját leíró fogalmi apparátus még régebbi: az olyan szerzők mint John Locke vagy David Hume – a modern politikai filozófia megalapítói – a 18. századi valóságot képezték le teóriáikkal egy olyan történelmi periódusban, amely előtte volt még a gyáripari kapitalizmusnak. Ez magyarázza például a láthatatlan kéz teóriájának optimista vízióját: nem nehéz ebben felismerni az isteni gondviselés tanának újkori, szekularizált változatát. De a marxista baloldal nehezebb helyzetben van: míg az előző esetben mégiscsak működő – ha időről-időre komoly válságjeleket is produkáló – intézményrendszer relevanciája mellett érveltek, itt a valóság megváltoztatásának lényegesen nehezebb feladatával kell szembenézni.

a kortárs baloldal tanácsstalansága

A feladatnak nekifeszülő szerzők közül kettőt érdemes kiemelni: Antonio Negrit és Manuel Castellst. Mindkettőjük munkássága hivatkozási alap, műveik ismertsége messze túlterjed a marxista szubkultúra határain: Tallár számára is referencia mindkettő. Kezdjük Negrivel! Az ismertséget számára a 2000-ben megjelent, a hatalom posztmodern metamorfózisával foglalkozó *Empire* című könyve hozta meg. Ezt az amerikai Tony Hardttal együtt írta. A mű bestseller lett: olyannyira, hogy a kiadó – meglehetősen szokatlan módon – ingyenesen hozzáférhetővé tette a pdf-változatot a honlapján, miután a nyomtatott változat nem tudta kielégíteni az igényeket. A szerzők két, beszédes mottót választottak a könyvhöz. Mindkettő a kortárs baloldal tanácsstalanságát tükrözi. Az első egy Ani DiFranco dal részlete: „Bármilyen megteszi fegyverként, ha megfelelően használod”. A másik, a hosszabb, egy William Morristól, a 19. századi viktoriánus antikapitalista gondolkodótól származik: „Az emberek küzdenek, aztán elbukják a harcot. Később az ügy, vereségük dacára, diadalmaskodik, aztán kiderül, hogy egyáltalán nem az, aminek hitték: ezért majd megint másoknak kell vállalniuk a harcot, amiért ők hajdan küzdöttek; de a célt most már egész másként hívják.”

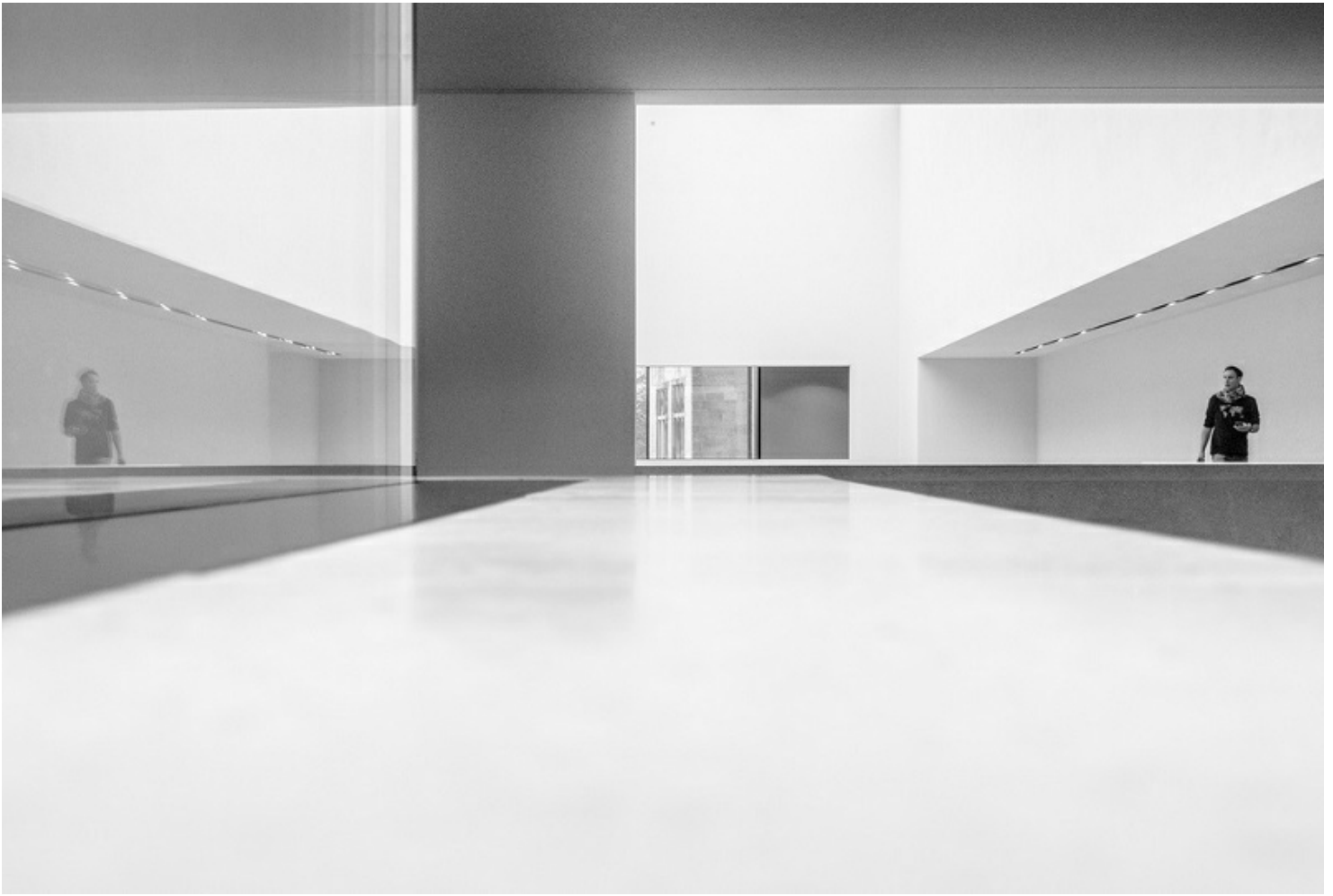
Az *Empire* műfaját nem könnyű meghatározni: történetfilozófia, politikai filozófia, a hálózati világ ontológiáját leíró értekezés, a poszt-kartezianus szubjektumot leíró antropológiai esszé, harcra mozgósító pamflet, afféle posztmodern *Kommunista Kiáltvány* – mindez együtt szuggesztív, ám időnként meglehetősen konfúzus hangszerelésben. A főszereplő persze a folyékonyra váló új világban eltűnni látszó, ám valójában nagyon is létező, a minden eddiginél potensebb politikai hatalom és a vele összefonódó, a hálózati térítő csomópontjai körül új világrendet szervező globális tőke. Beszélhetünk-e még politikáról a szónak abban az értelmében, ahogyan korábban? Mit jelent a szuverenitás, amikor a modernitás hatalom-konténerének, a nemzetállamnak az oldalain egyre nagyobb lyukak ásóznak? Ki az új helyzetben a szuverén? Negriék szerint ezt a szerepet a Birodalom, ez a próteuszi és hibrid entitás játssza el: ez felel meg ugyanis a Carl Schmitt-féle kritériumnak, amelynek értelmében a szuverén az, aki dönt a rendkívüli állapotról. Ám most nem egészen arról van szó, mint a nemzetállamok korában, mert a Birodalomnak, ennek a higanyként szétfolyó politikai entitásnak természetes üzemmódja a rendkívüli állapot, szuverenitása diszkontinuus, töredezett.

Akárhogy is, a politika jelentése kétségkívül más, mint korábban. Kérdés, létezik-e egyáltalán. Ez Tallár gondolatmeneteinek is egyik központi eleme. Másokhoz hasonlóan ő is Carl Schmitthez fordul: talán az ő teóriája segítségével lehetséges újraalapozni a politikát: „Korunknak ez a kihívása, az újraalapítás hol radikális, hol kevésbé radikális formában megjelenő igénye az, ami a szuverént és a politikai fogalmát, s általában Carl Schmitt elképzeléseinek újragondolását – a weimari és a jelenlegi helyzet minden tartalmi különbsége ellenére – olyan időszerré teszi, és magyarázza az életművét övező rendkívüli érdeklődést.”

Valóban: a *technokapitalizmus* világában a politikai szféra a globalizált gazdaság szolgálóleányának szerepére kárhoztatott: a politikai döntések az élet egészét maga alá rendelő gazdasági racionalitás függvényei. Paradox helyzet ez: a demokratikus rendszerek legitimitása a népszuverenitásban gyökerezik, ugyanakkor a politikai elitnek számára végső instanciaként azok a pénzügyi befektetők – persze már régóta nem hús-vér vállalkozók, hanem személytelen befektetési alapok – jelennek meg, akik a számukra kedvezőtlen politikai légkör esetén egyszerűen kivonulhatnak az illető országból. Ez a paradoxon hívta életre a sajátos politikai konstellációt, amelyet Colin Crouch *poszt-demokratikus* berendezkedésnek nevez. Lényege, hogy a demokratikus intézményrendszer működik ugyan, de mögüle eltűnt a társadalmi-kulturális kontextus, amely nélkül a demokrácia szükségképpen oligarchiává alakul.

részvénytársaság-állam

Crouch részvénytársaság-államról beszél: a politika társadalom-menedzsmentté alakul át, s a politikai üzemi modellje bevallottan a transznacionális nagyvállalat, míg működésének alapvető kritériuma a profit-elv. Logikusan következik ebből a politikai szféra politikai piacénti megjelenítése. Itt éppen úgy termelők és fogyasztók állnak egymással szemben, mint a gazdasági javak piacán. Ezt a piacot is a kereslet–kínálat törvénye irányítja, s ahhoz hasonlóan itt is meghatározó a reklámpiac. Az adott helyzetben leginkább célravezető politikai reklámstratégiák kidolgozását kompetens szakértőkre kell bízni: az ő feladatuk annak eldöntése, hogy milyen design segítségével lehet az eladandó politikai *brandet* a legsikeresebben bevezetni a piacra. Ez a brand a médiában megjelenő politikus, akinek nem valamiféle unalmas, senkit sem érdeklő pártprogrammal kell megnyernie a választókat – a rövid, frappáns üzenetekben testet öltő forma a lényeg, nem a tartalom –, hanem megnyerő, bizalmat keltő személyiségével. A médiapolitika már csak ilyen, halljuk lépten-nyomon. Úgy tűnik most teljesül Richard Sennett még a hetvenes években papírra vetett borúlátó jóslata a közéleti ember bukásáról. Szerinte hosszú távú, már a 19. században megjelenő trendről van szó, amely aztán az elektronikus média megjelenésével felgyorsult.

Sennett újfajta szekularizált karizmáról beszél, amelyet a barbarizálódás tünetének tart: „A mai karizmatikus vezető lerombol minden távolságot a saját érzelmei és indulatai, valamint közönsége érzelmei és indulatai között, s így – arra kényszerítve őket, hogy a motivációra koncentráljanak – követőit megfosztja a lehetőségtől, hogy őt a tettei alapján ítélik meg. (...) Az elektronikus média döntő szerepet játszik ebben a tendenciában, minthogy túlexponálja a vezető magánéletét, miközben homályban tartja hivatali munkáját. (...) Ez a világi karizma: egyfajta fizikai lemeztelenedés. Ami megjelenik, az a megmutatkozás ténye – miközben semmi világos vagy konkrét nem mutatkozik meg. Akik egy nagyhatalmú személyiség bűvkörébe kerülnek, passzívakká válnak, és miközben mozgatják őket, megfeledkeznek saját érdekeikről. A karizmatikus vezér így még mélyrehatóbban és misztikusabban tudja uralni a közönségét, mint az Egyház régebbi, civilizált mágiája.” /Richard Sennett: *A közéleti ember bukása*. Fordította: Boross Anna. Budapest: Helikon, 1998, 285–286, 287./

információs kapitalizmus

A Sennett által leírt jelenség azonban inkább okozat, mint ok: a közszféra és magánszféra közötti határvonal eltűnéséről van itt szó: ám ha tényleg így áll a helyzet, akkor felettébb kérdéses, sikerrel járhat-e a politikai újbóli megalapozásának kísérlete. A politikai szféra ugyanis a *res publican*nak, a közös, nyilvános dolgok világának a személyes dolgok világától, a *res privat*ától való szisztematikus elválasztásán alapul. Kérdés, meg lehet-e újból húzni ezt a határvonalat egy olyan világban, amelynek működési elve éppenséggel a határvonalak átlépése, az elhatárolódások összeolvasztása, s működési logikája ellentmondani látszik mindenféle demarkációs vonal meghúzásának. Vajon újrateheremthető-e a szuverén, a politika alanya, a Carl Schmitt-féle, a kivételes állapotról döntő ágens az információs kapitalizmus világában? S vajon mennyire szolgálhat ehhez iránymutatással maga Carl Schmitt? Az első kérdésben Tallár óvatosan optimista. Carl Schmitt újragondolását illetően meglehetősen

ambivalens.

„Schmitt jó kiindulópont azok számára, akik tiltakozva fogadják, hogy „a nyugati világ közéleti színtereit a társadalmi viszonyok politikai alakításáról való lemondás uralja.” Ez ugyanis – miként Schmittől is tudhatjuk – nem a társadalom szabad önszerveződése, hanem a tőke és a pénz logikájának szabad érvényesülése előtt nyit utat (...) a politikai visszatérésének és a társadalom *újjraalapozásának* igénye korunkban bizonyonnan nem az ördögtől való.”

De azért – sugallja a gondolatmenet folytatása – tudatában kell lennünk, hogy az ördög bizony nagyon is jelen van: „De Schmitt műve szolgál negatív tanulságokkal is. (...) a „demokrácia” (...) önmagában nem véd meg a totalizáló egységtörekvések fundamentalizmusától. Korunk erősödő populizmusai végül is a nemzeti, etnikai vagy kulturális értelemben homogén Nép önazonosságára hivatkoznak. Vajon ezeken túl van-e más alternatívája a társadalom újjraalapozásának?”

Van, mondja Tallár. Válasza a hegeli–marxi dialektika szellemében fogant: a globalizált hálózati világ emancipációs potenciálja jelenthet esélyt egy nem-homogenizáló típusú újjraalapozásra. De ezzel még nem jutottunk túl messzire: ez így absztrakt. Vissza kell kanyarodnunk az első kérdéshez: ki lesz az újjraalapozást végrehajtó ágens, ki lesz az a politikai cselekvő, aki képes kihasználni a hálózatok világának, a globális áramlatok terének emancipációs potenciálját, másként szólva: ki az, aki hajlandó és képes is eljátszani az információs kapitalizmus sírásójának szerepét? Valójában már régóta nincs jelentkező. A második világháború után kiépülő jóléti állam és a fogyasztói társadalom korszakában a nyugati félteke munkásosztályait emelkedő életszínvonaluk nemigen tette érdekeltté a kapitalizmus megdöntésében.

Ez magyarázza Marcuse már érintett dilemmáját: ha a proletariátus nem hajlandó a marxi prófécia beteljesítésére, akkor mást kell keresni. Ez azonban korántsem bizonyult könnyű feladatnak. Marcuse a társadalom periferiáján lévő csoportokban vélte megtalálni a megfelelő jelöltet, csak hát ez sem meggyőző: történelmi példák sorával illusztrálható, hogy a társadalmi depriváltság önmagában nem forradalmasító tényező: éppen ellenkezőleg.

Sokkal tipikusabb ebben a léthelyzetben a fásultság és a reménytelenségből fakadó passzivitás, mint a lázadás vágya, ami egyébként is legfeljebb éhséglázadáshoz vezet, mintsem egy új, igazságosabb, a szabadságra alapozott társadalom megvalósítását célul kitűző forradalomhoz. Nem bizonyult sokkal sikeresebbnek a másik hatvanas évekbeli koncepció sem, amelyik a felnövekvő és apái ellen lázadó középosztályi fiatalságban látta a hajdani proletariátus történelmi jogutódját. Theodore Roszak teóriája a kapitalizmus ellenlábasként megjelenő ellenkultúráról talán a legismertebb példája volt az elképzelésnek. Az 1968-as diáklázadások után hamarosan kiderült, hogy ez az elképzelés fölöttébb naiv: a hetvenes évektől a korábbi lázadók néhány évvel idősebbé válva pontosan ugyanúgy a rendszer támogatóivá és haszonélvezőivé váltak, mint szüleik generációja.

Az újbaloldal teoretikusai emellett komoly elméleti nehézségekkel is szembetalálták magukat, amikor a marxi teóriát próbálták a korabeli valóságra alkalmazni. Marx ugyanis abból indult ki, hogy a proletariátusnak mint termelő osztálynak olyan radikális szükségletei vannak, amelyek nem kielégíthetők a kapitalizmus viszonyai között: ezek adják majd a motivációt a kapitalizmust meghaladni akaró forradalmi cselekvéshez. (Más kérdés, hogy már a marxi teóriának is komoly belső ellentmondásai voltak, amint arra a marxi közgazdaságtan ellentmondásait kifejtő briliáns, *Überhaupt*-könyvként emlegetett közös munkájában Bence György és Kis János a hetvenes évek elején rámutatott.)

az áramlások tere

Ám az igazi problémák itt kezdődtek. A hetvenes években kétségkívül megjelentek új szükségletek – a technológiai

forradalommal összefüggésben –, amelyek aztán az internet, vagy ahogyan Manuel Castells fogalmaz, az információs korszak nyitányának bizonyultak. Csak hát ezek a szükségletek nemhogy kivezettek volna a kapitalizmusból, éppen ellenkezőleg, annak új és minden eddigénél életerősebb és rugalmasabb válfajának, az információs kapitalizmusnak a fölemelkedését segítették elő. Castells – aki egyébként a párizsi '68 résztvevője volt – az emberi létezés szerkezetének átalakulásáról beszél: megkettőződik az idő és a tér. A modernitás lineáris ideje megszűnik domináns időkeret lenni; de nem a premodern idők ciklikus ideje tér vissza, hanem a véletlenszerű, egymás mellett létező most-ok összeállításából kikerekedő virtuális idő lesz a győztes. Az emberi világ tere is szétszakad a helyek terére – lám, ismét Tallár gondolatmenetéhez kanyarodunk vissza –, és az áramlások terére. Ez a dualitás a hatalom és az alávetettség struktúráit tükrözi. A helyhez kötöttség nyúgeitől megszabaduló globális kapitalista elitek – ők aztán tényleg elveszítették a láncukat – az áramlások terében élnek. Ők az új korszak domináns kisebbsége – ez azonban nem osztály a terminus marxi értelmében, de messzemenően képes a maga javára lefölözni a tőkeáramlások hasznát. Hihetetlen nagyságrendű pénz felett diszponál, s egyre kevesebb köze van a helyi társadalmakhoz. Ez a nehezen megfogható réteg ki tudja használni a folyékony világ teremtette szabadságot; rendelkezik az eszközökkel, amelyek nélkül nemigen lehetséges a szabadságnak valóságos tartalmat adó egzisztenciális autonómia.

Másfelől ott van a helyek tere, a maga röghöz kötött népességével. Ebben élnek a hajdani proletariátus utódai, akik a maguk nemében pontosan olyan heterogén népességet alkotnak, mint a globális elitek. Ám ez nem a szabadság, hanem az alávetettség sokszínűsége. Ismét csak a baloldali dilemma: Tallár marxi–lukácsi ihletésű – lásd *Történelem és osztálytudat* – megfogalmazásában az a kérdés, hogy ez az alávetett nagy létszámú réteg – voltaképpen a jelenkori társadalom nagy többsége – képes-e *magáértvaló* osztállyá válni. Sokféle névvel illetik ezt a réteget: Antonio Negri sokaságnak (multitude) hívja, de nagyon gyakran prekariátusként emlegetik – többnyire Tallár is ezt használja – törekenységére, védtelenségére és kiszolgáltatottságára utalva. Hogy mi is ez, s mi vele a gond, nagyon pontosan fogalmazza meg Robert Castel francia szociológus: „Bébiszitterek, McDonalds-felszolgálók és szupermarketi árucsomagoló konglomerátuma vajon képes-e társadalmat 'alkotni'?”

E kérdés nem azt sugallja, hogy le kellene nézni azokat, akik efféle foglalatosságra adják a fejüket! Éppen ellenkezőleg! Azokat a feltételeket igyekszik tisztázni, amelyek alapján a foglalkoztatottság az emberi méltóság alkotóelemévé válhat. A 'mindenki számára tevékenységet biztosító' társadalom nem feltétlenül biztosítja mindenki számára az emberi méltóságot, és az a mód, ahogyan az Egyesült Államokban sikerült részlegesen megoldani a foglalkoztatási problémákat, nem feltétlenül jelent követendő példát. [...] a státusz nélküli munkások szaporodása szemlátomást semennyire sem segített hozzá a társadalmi szétesés olyan aggasztó jeleinek a leküzdéséhez, mint amilyenek a városokon belüli erőszak megnyilvánulásai, a kábítószerfüggés, valamint egy igazi nyomorult és deviáns, a társadalom egészétől ténylegesen elszigetelt underclass létrejötte." /Robert Castel: *A szociális kérdés alakváltozásai. A bér munka krónikája*. Fordította: Léderer Pál. Budapest: Max Weber Alapítvány–Wesley Zsuzsanna Alapítvány–Kávé Kiadó, 1998, 407./

vigasztalan világ víziója

Mi a teendő, amikor – ezt Tallár részletesen elemzi – a kapitalizmus elleni lázadásnak nemcsak a szociológiai bázisa tűnik el, hanem a szabadság hajdani letéteményese, a művész is, mikor kreativitását ennek a szép új világnak a szolgálatába állítja, s ezzel azt olyan rugalmassággal és hajlékonysággal ruhazza föl, amivel korábban sohasem rendelkezett? Lehet, hogy Jacques Ellul borúlátó jóslata válik valóra, s a művészet behódolásával az örület marad a szabadság utolsó terepére? Tallár persze ízlésesebb annál, semhogy a vég dalnokának kétes értékű szerepét játssza el, de azért a kötetzáró filmelemzés – önmagán túlmutatva – igencsak vigasztalan világ vízióját adja. Zvjagincev *Leviatán* című filmjéről írja: „A zsákutcába futó életek aprólékos ábrázolásából kibontott, tehát távolról sem egzisztencialista tantételként előadott értelemvesztés szimbolikus kifejezése a partra vetett

'cethal', a Leviatán hatalmas csontváza, amely ebben az esetben nem a hobbesi 'halandó isten', tudniillik az állam, hanem a halott Isten megrendítő képe." Ez a kép nyitja és zárja a filmet. A záró képsor azonban néhány lényeges elemében különbözik a bevezetőtől, mondja Tallár: „A távolról idehallatszó harangzúgás már az ember nélküli északi táj csendjében enyészik el. Ott vagyunk ismét a film nyitó képsoránál. Ez most téli táj, de ugyanazok a hegyek, ugyanaz a csend, ugyanazok az elhagyott, félredőlt hajók a vízen, ugyanaz a magasfeszültségű vezeték a semmibe kigyózó úttal. És a halott Isten, a cethal hatalmas, hóval borított csontváza. Túl mindenben? Minden után? (...) Ami új elem, az a szikláknak verődő olajoshordó a tengeren. Talán ezen lennének *túl*? Egy mindent, a természetet és az embert végletekig kizsákmányoló civilizáción?

Próbáljuk meg elhinni: nem pusztulással, hanem egy diadalmas hierophániával zárul történetünk.”

Próbáljuk...

A szerző az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontja Filozófiai Intézetének tudományos főmunkatársa.

kép | **Georgie Pauwels, lensculture.com**

Tallár Ferenc | **[AZ ÁRAMLÁSOK TERÉBEN](#)**

Kiss Lajos András FÉLJÜNK-E A BARBÁROKTÓL?

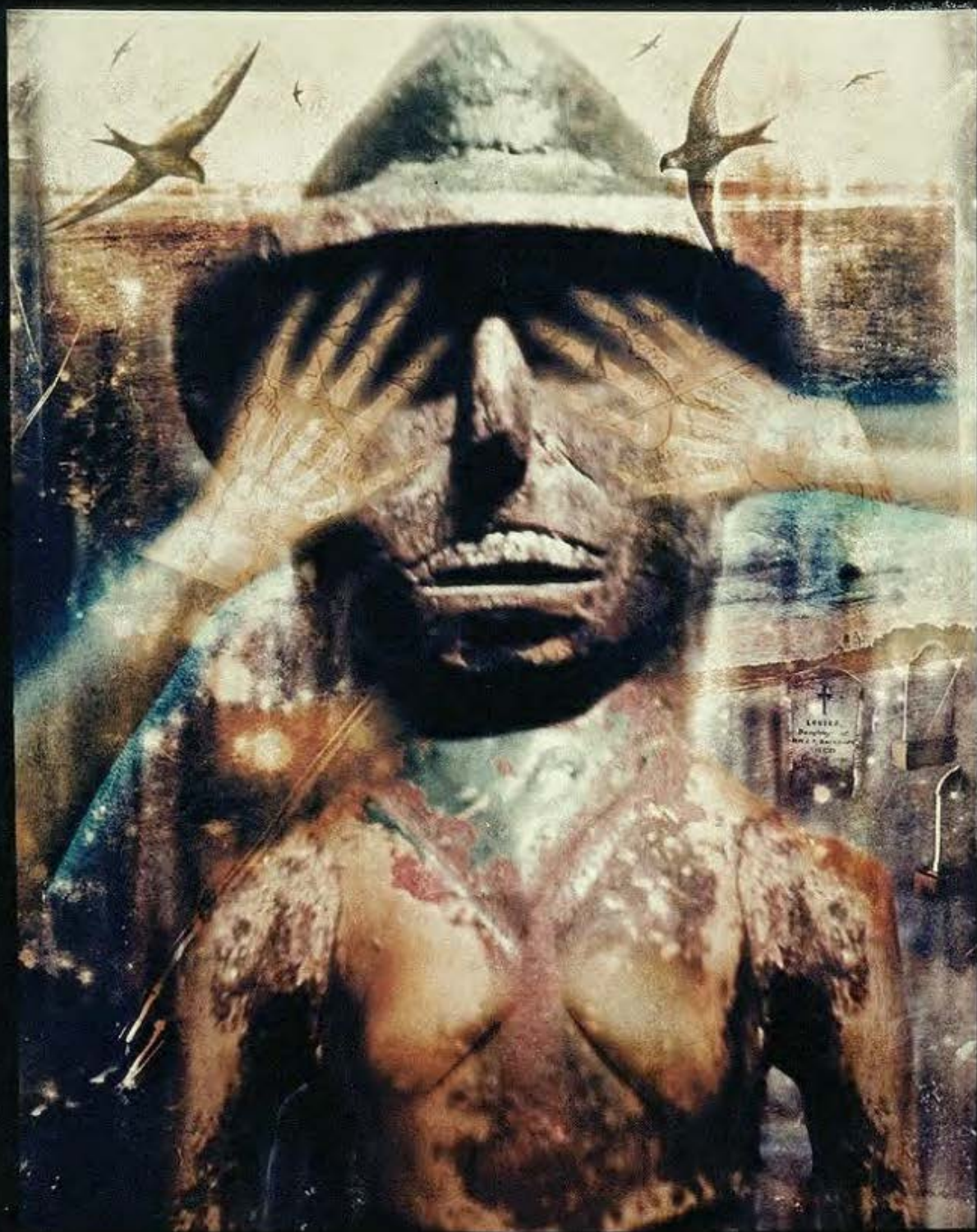
A humanizmus nem vallás, és semmiféle hitbéli aktus nem következik belőle. Nem tekinthető tudományos elméletnek sem. A humanizmus csak bizonyos elvek együttese, amely lehetővé teszi, hogy jobban megértsük az emberi dolgokat és helyesebben ítéljük róluk.^[1]

A bolgár származású Tzvetan Todorov korunk kevés társadalomtudósának egyike, aki igazán megtapasztalhatta, mit jelent a „multikulturalizmus valósága”, hiszen huszonéves fiatalemberként kellett nyelvet és kultúrát cserélnie. Amikor Todorov a múlt század hatvanas éveinek elején Bulgáriából Franciaországba emigrált, rögvest szembesült a ténnyel, mekkora erőfeszítésre van szüksége egy kis balkáni nép szülöttjének, hogy egy nagy irodalmi és filozófiai tradícióval rendelkező „kultúrnemzet” befolyásos gondolkodója legyen. Mindenestre Todorovnak alig két évtized alatt sikerült ezt elérnie. Talán a különös életpálya miatt is vagyok elfogult, hiszen ha megkérdeznék tőlem, melyik huszadik századi filozófus gondolkodása áll legközelebb az enyémmhez, habozás nélkül Todorovra esne a választásom. Remélem, sikerül itt valamit érzékeltetnem a felvilágosodás talán legfontosabb örökségét, a racionális érvelést, a határozott – de sohasem sértő – kritikai szellemet és a minden irányban érvényes tolerancia értékét egyesítő filozófus gondolkodói nagyságából.

európai gyarmatosítás

Az ezerkilencszáznyolcvanas évek elején Todorov a szemiotika és az irodalomelmélet szakértőjeként lett világszerte ismert tudós, aki – szláv műveltségének köszönhetően – Mihail Bahtyin és az orosz formalisták szemiotikai/kultúrelméleti felismeréseivel gazdagította a francia (elsősorban Roland Barthes fémjelezte) irodalom- és nyelvelméletet. De a bolgár/francia gondolkodó már a hetvenes évek végétől egyre intenzívebben érdeklődött a politikai filozófia, az etika és multikulturalizmus kérdései iránt is; egymás után jelentette meg ilyen tematikájú könyveit.^[2] A hetvenes években Todorov Mexikóban járt, s az ott szerzett tapasztalatok ösztönözték, hogy szembenézzon az európai gyarmatosítás máig ható globális hatásaival. A tematikai fordulat eredményeként született az *Amerika meghódítása* című nagyszerű munkája, amelynek fordításával máig adós a magyar könyvkiadás.^[3]

A kelet-közép-európai rendszerváltozást követő években Todorov figyelmét részben a francia történelem és eszmetörténet addig meglehetősen „diszkréten kezel” aspektusai keltették fel (például a koloniális hatalmi pozícióból fakadó gőg és felsőbbrendűségi tudat, a kollaboráció a náci megszállókkal). Energiája legnagyobb részét mégis annak szentelte, hogy feltárja az Egyesült Államok által befolyásolt „egypólusú” világrendben létrejött újfajta „barbárság” valódi okait (például a globális migráció, az iszlám vagy éppen a keresztény fundamentalizmusra hivatkozó terrorizmus, az újpopulizmus változatos formái, illetve az évről évre egyre szemérmertlenebbül megnyilatkozó újkonzervatív „kulturális rasszizmus”).^[4]

Félelem a barbároktól címmel 2008-ban megjelent könyve bevezetőjében Todorov a szinte járványszerűen terjedő sokpólusú és kölcsönös *félelmet*, illetve a haraggal (és irigységgel) kevert *rosszkedvet* tartja a harmadik évezred küszöbére érkezett emberiség legjellemzőbb betegségeit. Amíg a huszadik század második felének Kelet–Nyugat oppozícióját, illetve az akkori szellemi/ideológiai szembenállás lényegét könnyű volt bárkinek megértenie, a „nagy gyűlölködést” felváltó, úgynevezett „kis gyűlölködések” egyre szaporodó hálózatában szinte lehetetlen kiismerni magunkat. A generális rosszkedv hátterében a globális problémák sokasága húzódik meg. Néhány példa: a glóbusz népessége folyamatosan és megállíthatatlanul nő, a megművelhető földterület és a fogyasztható ivóvíz mennyisége viszont folyamatosan csökken. Kétségtelen, a tömegkommunikációs és információs eszközök újabb nemzedékei (műholdas tévé, mobil telefon, hordozható számítógép) évről évre olcsóbbak, ezeket még a harmadik világ szegény népessége is könnyen beszerezheti. De a fő tendencia mégiscsak az, hogy a gazdagok és szegények közötti távolság egyre nagyobb, mindinkább kiütözközik az életmódbeli különbségek, ami jócskán közrejátszik a vesztesek haragjának fokozódásában. „Az országok és személyek között megvalósuló, egyre intenzívebb és gyakoribb kommunikációnak egyaránt lehetnek pozitív és negatív következményei. Mégis, bizonyos technikai újítások szinte kizárólag a szorongás forrásai lettek. Egyre könnyebb hozzáférni a gyilkos eszközökhöz, elsősorban a robbanóanyagokhoz. Ezeket különösebb nehézség nélkül bárki beszerezheti. A pusztítás miniatürizált eszközei akár zsebben is elférnek, és olyan tökéletesítettek, hogy százakat, sőt ezreket meg lehet velük ölni néhány pillanat alatt. A bombakészítés receptjei az interneten cirkulálnak, és az üzletekben megvásárolható alapanyagokból házilagosan kivitelezhetők.”^[5] A pusztító fegyverek „demokratizálódása” új helyzetet teremtett: immár nem szükséges gonosz nagyhatalmak létét feltételezni, hogy a félelem mindenütt érzékelhető legyen.

mobilelefonnal vezérelt bombák

Új fejlemény, hogy az általános szorongás valódi forrása azonosíthatatlan és megnevezhetetlen. Gilles Deleuze vagy Michel Foucault szóhasználatával: a gonosz folyton változtatja helyét, szakadatlanul *de- és reterritoralizálódik*. Persze a technológia rohamos fejlődésének másfajta negatív következményei is vannak. Ezek első pillanatra korántsem tűnnek annyira sokkolónak, mint a terroristák mobilelefonnal vezérelt bombái, de távlataiban talán ezek a veszedelmesebbek. Nehezen vitatható, hogy a technológiai innováció jótéteményei, mint a kényelmes élet, az egészséges, változatos ételek fogyasztása, az egészségügyi és szépészeti ellátások kifinomult formáinak napi élvezete (és mindehhez társulva a korlátlan szórakozási, utazási, sportolási stb. lehetőségek) a nyugati világban lejátszódott demokratizálódási folyamatok során tömegek számára hozzáférhetőek. Valójában ez csak az érem egyik oldala. A szomorú valóság viszont, hogy a gondtalan, biztonságos és kényelmes élet napi tapasztalata, s az imént említett „minőségi” javakhoz jutás egyre egyenlőtlenebbül oszlik meg a földlakók között. Ha a glóbusz egészét tekintjük „referenciának”, nyilvánvaló, hogy továbbra is együtt, illetve egymás mellett él az archaikus és az ultramodern, a luxus és a nyomor. A legkülönbözőbb fajtájú egyenlőtlenségek kóros burjánzása éppen a hajdani szocialista országokban a leginkább szembeötlő. Manapság legalább akkora társadalmi szakadék tátong egy orosz vagy kínai paraszt, illetve egy moszkvai vagy pekingi középosztálybeli polgár között, mint amekkora egy Sao-Paulo kertvárosában élő brazil értelmiségi és a bádogyárosi nyomorgó között. Ami a társadalmi szakadék elmélyítését illeti, ezen a területen a kapitalista útra visszatért hajdani szocialista államok villámgyorsan felzárkóztak a korábbi listavezetőkhez. A luxus és a mélyszegénység bizarr együttélésének expanziója azonban veszélyes gyűleleget alkot: a robbanás bárhol és bármikor bekövetkezhet.

A világméretű bizonytalanságot tovább növeli, hogy ezek az aszimmetriák nemcsak országokon belül, hanem bizonyos ország-csoportok mintázatában is megjelennek. Először is vannak *nagyétvágyú* országok, mondja Todorov, mint Japán, Dél-Korea, a délkelet-ázsiai „kistigrisek” (például Tajvan). A legutóbbi időkben hozzájuk csatlakozott Kína, India, Brazília, holnap pedig minden valószínűség szerint közéjük fog tartozni Mexikó és Dél-Afrika is. A második csoportba a *haragvó* országok tartoznak, amelyek neheztelnek a náluk jobban élőkre. Többségük (például Pakisztán, Marokkó) egykor az európai nagyhatalmak gyarmata volt, ennek döntő szerepe van abban, hogy a hajdani megalázottság történelmi emlékezetét is mozgósítani tudják. A harmadik kategóriába tartozó országok legfontosabb ismertetőjegye az általános *félelem*. Ide sorolható Nyugat-Európa államainak többsége, illetve az Amerikai Egyesült Államok, Kanada és Ausztrália. Az utóbbi néhány évszázadban ezek uralták a világ nagy részét, és most félnek a másik két ország-csoporttól – bár eltérő okokból. A feltörekvő világ „kis tigrisei” elsősorban a megingathatatlanak tűnt vezető gazdasági pozíciójukat veszélyeztetik, a „haragvó országok” meg leginkább a migrációs nyomással és a fokozódó terrorista fenyegetéssel járulnak hozzá a nyugati világ „félelemkultúrájához”. Az sem elhanyagolható körülmény, hogy éppen a haragvó országok birtokolják a föld olaj- és nyersanyagkészletének nagyobbik részét. Todorov megemlíti egy negyedik ország-csoportot is: a *bizonytalanokét*. Ezek az országok elszórva találhatók különböző kontinensen, s még nem lehet tudni, hogy a jövőben hová csapódnak. Todorov persze nem közgazdász, nem a globális problémák gazdasági okait elemzi, hanem a civilizációs sokk szociálpszichológiai és erkölcsi hátterének feltárásával foglalkozik.

a gyógyszer nagyobb bajt okoz

Kiinduló tétele, hogy „a barbároktól félve mi is barbárok leszünk. Mert a rossz, amit félelmünkkel magunk teremtünk, nagyobb, mint amitől rettegtünk. A történelem is tanúsítja, hogy a gyógyszer gyakran nagyobb bajt okoz, mint maga a betegség.”^[6]

De talán mindez mégsem reménytelen, legalábbis ha okosan és bizonyos empátiával felszerelve próbáljuk megérteni a glóbuszon lejátszódó folyamatokat. Mert csak a világfolyamatok helyes megértése adhat alapot a jó változtatásokra. Todorov első lépésként a látszólag már jól ismert alapfogalmak újradefiniálását ajánlja. Ezt a feladatot elsősorban a *barbár*, a *civilizáció* és a *kultúra* fogalmai esetében kell elvégezni.

A barbár szó etimológiájáról és történetéről rendkívül gazdag szakirodalom áll rendelkezésünkre, s az egyik legismertebb interpretáció szerencsére magyarul is olvasható.^[7] Az antik görög filozófiával, irodalommal és történetírással kell kezdeni. Platón és Arisztotelész munkáiban a *barbár* szó még nem a *civilizált ember*, hanem a *hellén* ellenfogalmaként jelenik meg. A barbároknak nincs nyelvük, vagy ha van is, érthetetlen. Ezenkívül erkölcstelenek, hazugok, hitszegők és gyávák. Nem idegen tőlük az anya- és apagyilkosság, és természetüktől fogva szolgálalkúek. A klasszikus görög filozófia képviselői gyakran klímaelméleti érveket is felsorakoztatnak: az ázsiai barbárok (például a perzsák) szinte szomjúhózzák a zsarnokságot, mivel az ottani éghajlat elpuhította természetüket.^[8] A csatában csak addig harcolnak, amíg hátulról nógatják őket, elől pedig látják a királyukat küzdeni. Ha a király elesik, a szolgálalkú tömeg rögtön szétszalad.

Velük ellentétben, az északi barbárok (például az ősgermánok) rendkívül bátrak, de a rideg éghajlat túlzott individualizmust alakított ki bennük, s ebből fakadóan képtelenek a kooperációra. A csatában mindenki egyéni vitézségre vágyik, a maga öntörvényű ambícióit követve harcol, ezért hadseregként az északi barbárok szükségszerűen bukásra ítélték a jól szervezett hellénekkal szemben, akik a demokrácia kereti között megtanulták, hogy a szabad embernek tudnia kell – a helyzettől függően – parancsolni és engedelmeskedni is. Idővel a hellén/barbár oppozíció mégis gyengült, illetve viszonylagossá vált, s Strabon már arról ír, hogy a barbár és a civilizált ember fogalma igencsak képlékeny: a perzsák szempontjából éppen a görögök a barbárok, mert ők meg a perzsa nyelvet és szokásokat nem ismerik. A valóban radikális lépést a kereszténység tette meg, amikor Szent Pál kijelenti „Olyan sokféle nyelv van ezen a világon, és egy sem ismeretlen. Ha tehát nem ismerem a szónak a jelentését, idegen leszek annak, aki beszél, és a beszélő is idegen lesz számomra.”[9] Innentől a keresztény világban mindegy volt, ki milyen nyelven beszél, illetve milyen lokális szokásokat követ. Az is igaz, hogy a nem keresztény világ népei továbbra is félelemmel töltötték el a keresztényeket. A kései antikvitásban például a hunok, germánok, a középkorban a muzulmánok, a tizenötödik századtól pedig az újonnan felfedezett kontinensek bennszülöttjei töltötték be a barbár „funkcióját”. Itt viszont érdemes megkülönböztetni az *abszolút* és a *relatív* barbár fogalmát. A relatív barbár inkább csak az ismeretlen, a más szokással és életmóddal rendelkező *másik*, akit ha alaposabban megismerünk, semmivel sem rosszabb, mint mi vagyunk. A reneszánsz és a felvilágosodás filozófusai fontosnak tartották ezt a megkülönböztetést. Egy példa Montaigne-től, ami azért is érdekes, mert éppen rólunk, magyarokról van szó: „Szégyenkezve látom, ha embereink ostoba kedélytől megrészegülve tiltakoznak az övéktől eltérő formák ellen; a falujuk határát elhagyva olyanok, mint a partra vetett hal. Bárhová mennek, ragaszkodnak a saját életmódjukhoz, és irtóznak az idegenekétől. Ha egy honfitársukkal találkoznak Magyarországon, megünneplik az eseményt: máris sülve-főve együtt vannak, és kárhoztatják az ott tapasztalt barbár erkölcsöket. Hogyne volnának barbárok, ha nem franciák?”[10]

úton a civilizált lét felé

Kant világosan látta, hogy az emberi nem egységét a minden egyes emberben rejlő közös érzék (*sensus communis*) biztosítja, amelyből három fontos szabály vezethető le. Képesnek kell lennünk „1. önállóan gondolkodni; 2. mindenki más helyében gondolkodni; 3. úgy gondolkodni, hogy összhangban legyünk önmagunkkal.”[11] Vagyis az ember attól igazán ember, hogy képes az egocentrizmus és az etnocentrizmus béklyójától megszabadulni, és behelyezkedni egy másik ember vagy egy másik közösség perspektívájába. Ez nem megy máról holnapra. Minden embernek és minden közösségnek meg kell küzdenie azért, hogy civilizált emberként és civilizált közösségként lehessen azonosítani. Igazából nem is lehetünk soha teljesen civilizáltak, legfeljebb *úton vagyunk a civilizált lét felé*. Todorov szavaival: „a civilizáció olyan horizont, amelyhez folyamatosan közeledünk, miközben a barbárság milyenségétől igyekszünk minél távolabb kerülni. Sem a civilizációt, sem a barbárságot nem azonosíthatjuk teljesen az 'alkotórészeiknek' tekintett természetes személyekkel. A konkrét cselekedetek és attitűdök minősíthetők civilizáltaknak vagy barbárnak, nem pedig népek vagy egyének.”[12]

A barbárság és a civilizáció mellett a kultúra fogalmát kell újradefiniálni. Az úgynevezett nyugati világban nehéz a *civilizáció* és a *kultúra* fogalmainak közös definíciójára lelni. A francia és a német (és részben az angol) eszmetörténetben másként határozzák meg ezeket. A civilizáció terminusként először a francia Mirabeau-nál jelent meg, tíz évvel később Angliában Ferguson is hasonló értelemben használta.[13] Szerintük a civilizált társadalmak a polgári erények folytonos tökéletesedésének eredményeképpen jönnek létre. Ezek az erények nem azonosak a külsődleges udvariassági és illemszabályok követésével, amelyek statikusak és fejlődésképtelenek. Ugyanakkor – Elias Norbert is kimutatta – Németországban egészen más jelentéstartalmakat hordozott.[14] A késő középkori német kisállamokban a civilizált magatartás a társadalmi rangnak megfelelő viselkedést, az illő modort és a csiszolt beszédmódot jelentette, de legfőképpen a franciás ízlés és jó modor utánzását. Ennek a civilizáció-értelmezésnek a felvilágosodás századában a *kultúra* lett az ellenfogalma. „Ez a terminus (azaz a kultúra) bizonyos emberi vívmányok ismertetőjegyévé lett, amennyiben ezeket egy nép szelleme teremtette meg. Megmutatkozik benne a nép sajátos értéke, amelyre kollektív büszkeségét alapozhatja. A kultúra és a civilizáció antinómiája közvetlen társadalmi dimenzióban is megjelenik: a polgári értelmiség polemikus érvként használja, hogy az udvari nemességet – amely ugyan mindenféle privilégiummal ellátott, de alkalmatlan minden alkotó tevékenységre – távol tartsa a valóságos politikai és gazdasági élettől.”[15]

civilizáció–kultúra szembeállítás

Todorov álláspontja eltér a német/francia civilizációs vitában kialakult álláspontok mindegyikétől. Nem gondolja, hogy a civilizáció az emberi élet „külső csinoságával” vagy technikai eszközök perfekcionizmusával azonos. Merész és eredeti ötlettel áll elő: a civilizációt használjuk mindig *egy* számban, s tekintjük a barbárság ellenfogalmának. Ezzel ellentétben sohasem az egyes számban használt *kultúráról*, hanem *kultúráról* érdemes beszélni, hiszen a nyelvek és a szokások mindig sokfélék, viszont a *civilizáció*, illetve a civilizált lét lényege mindig ugyanaz marad. Ez a lényegi azonosság pedig *erő*ként vagy *impetus*zként azonosítható, amely a legkülönbözőbb kultúrákban élő emberek számára lehetővé teszi a szembeszegülést a barbárság hatalmával. De – Kant erre utal – hiba lenne a civilizált létet hitbizományynak tekinteni. Minden kornak és minden nemzedéknek meg kell küzdenie a barbárságba visszazuhanás rémével. A nyugati világ társadalmi hajlamosak erről megelégedezni, mert úgy gondolják, a polgári demokrácia intézményrendszere és az általános liberális elvek elegendőek, hogy megfékezzék a barbárság erőit. Persze a civilizáció–kultúra szembeállítását nem kell abszolút érvényűnek tekinteni. Inkább arról van szó, képesek-e (vagy nem képesek) az egymástól eltérő kultúrák a civilizált lét normatív eszményeinek megfelelni. Például a középkori kereszties háborúban az európai lovagok ámulva tapasztalták, hogy a Közel-Kelet arab lakossága milyen gondossággal ápolja a harcosok sebesült végtagjait, s az európaiakkal ellentétben csak végső esetben folyamodnak amputációhoz. Nem kétséges, hogy a középkori arab orvostudomány messze felülmúlta az európaiat, miként *akkoriban* a vallási tolerancia tekintetében sem kellett szégyenkezniük – a korabeli keresztény világgal összevetve semmiképp.

Nem szabad hát dobálózni a „barbár” jelezővel; nagyon megfontoltan és megfelelő önkritikai képességgel felszerelve kell fogalmaznia annak, aki a barbár/civilizált megkülönböztetést használja. Erre figyelmeztet egyébként Walter Benjamin is: „egyetlen dokumentuma sincs a kultúrának, amely egyszersmind ne lenne a barbárság dokumentuma is.”^[16] S ez nem is csak a kulturális javakra, hanem áthagyományozott történetükre is érvényes. A tényről, hogy emberi kultúrák legnagyobb teljesítményei mögött az erőszak, a szenvedés, illetve a kizsákmányolás rémtörténete rajzolódik ki, általában hajlamosak vagyunk elfeledkezni. S még az úgynevezett nyugati kultúra képviselői sem mentesek a balítélettől, hogy ne a „másik” kultúra számlájára írják a rossz, a gonosz (olykor a sátáni erőszak) megjelenésformáit.^[17] Ez a meglehetősen egyoldalú és méltánytalan tradíció ma is folytatódik. Sőt, majd látni fogjuk, hogy a migráció és terrorizmus újabb fejleményei talán a korábbiaknál is jobban felerősítik az effajta előítéleteket.

(folytatjuk)

[1] Todorov, Tzvetan: *Devoirs et délices*. Une vie passeur. Entretiens avec Catherine Portevin. Les Éditions du Seuil, Paris, 2002. 250.

[2] Különösen a *Le Jardin imparfait*. La pensée humaniste en France. Éditions Grasset, Paris, 1998; illetve a *Les morales de l’histoire*. Éditions Grasset, Paris, 1991.

[3] *La conquête de l’Amérique*. Les Éditions du Seuil, Paris, 1982. A könyvből rövid részlet megjelent a kilencvenes évek elején a *Holmi* című folyóiratban.

[4] Todorov, Tzvetan: *Nous et les autres*. La réflexion française sur la diversité humaine. Les Éditions du Seuil, Paris, 1989. A holokauszt mögött meghúzódó – a modern európai ember morális defektusaival kapcsolatos – mélyebb okokat is igyekezett feltárni. Például: *Face à l’extrême*. Les Éditions Seuil, Paris 1991; továbbá *A rossz emlékezete és a jó kísértése*. Mérlegen a XX. század. Nagyvilág Kiadó, Budapest, 2005. című munkáiban.

[5] Todorov, Tzvetan: *La Peur des barbares*. Éditions Robert Laffont, Paris, 2008. 14.

[6] Todorov, *La Peur*, 20.

[7] Koselleck, Reinhart: *Az aszimmetrikus ellenfogalmak történeti-politikai szemantikája*. József Műhely Kiadó, Budapest, 1997. Ford.: Szabó Márton. Továbbá lásd Müller, Reimar: Hellenen und „Barbaren” in der griechischen Philosophie. In: Uő. *Menschenbild und Humanismus der Antike*. Verlag Philipp Reclam, Leipzig, 1980. 111–134. A klímaelméleti kultúra- és civilizációértelmezés tovább élt a felvilágosodás idején is. Lásd Müller, Reimar: Montesquieu über Umwelt und Gesellschaft – die Klimatheorie und ihre Folgen. In: Uő. *Aufklärung in Antike und Neuzeit*. Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin, 2008. 139–151.

[8] Egy jellemző passzus Arisztotelésztől: „a hideg éghajlat alatt, főleg az Európában lakó népekben erős az akarat, de kevesebb bennük a tehetség és mesterségekre való készség, ezért bár igaz, hogy másoknál jobban szeretik a szabadságot, de nem elég polgáriasodottak, és a szomszédaikon való uralkodásra képtelenek. Az ázsiaiak viszont tehetségesek, a mesterségeket kedvelik, de gyávák, és ezért folytonos alárendeltségben és szolgaságban élnek. A hellén nép, miként lakóhelye is a kettő között fekszik, mindkét tulajdonságban részesül, bátor és tehetséges; ezért aztán szabadságban és a legtökéletesebb politikai szervezetben él, akár mindenki fölött is tudna uralkodni, ha egy államban tömörülne.” Arisztotelész: *Politika*, Gondolat Kiadó, Budapest, 1984. 287. (1327b). Ford.: Szabó Miklós.

[9] Szent Pál: *Levél a Korinthusiaknak*. XIV, 1–11. A francia Biblia-fordítás az idegen szót a barbárral adja vissza.

[10] Montaigne, Michel de: *Esszék III*. Jelenkor Kiadó, Pécs, 2003. 248–249. Ford: Bajcsa András és Csordás Gábor

[11] Kant, Immanuel: *Az ítélőerő kritikája*. 40. §. ICTUS, Szeged, 1996–1997. 219.

[12] Todorov, *La peur...*, 45.

[13] Descola, Philippe: *Jenseits von Natur und Kultur*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 2011. 122–123.

[14] Elias, Norbert: *A civilizáció folyamata*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987. 101–147. Ford.: Berényi Gábor

[15] Descola, i. m. 123.

[16] Benjamin, Walter: 'Über den Begriff der Geschichte'. In: *Uő: Illuminationen*. Ausgewählte Schriften 1. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1977. 254.

[17] Bartolomé de Las Casas vagy J.-J. Rousseau inkább a ritka kivételek közé tartoznak.

kép | Diane Fenster, lensculture.com

Novák Gábor JÓ FIÚ

A fiú az ablak mellett ül, bal kezével a salétromos falon kicsapódott sót morzsolgatja, jobbában könyvet tart – és amíg megpróbálja mondatokká fűzni a hajnali derengésben elkapott szavakat, egyre a szobára gondol, amit hasztalan igyekszik kiűzni a tudatából – a sarkokban csomókba sűrűsödő félhomályra, a bútorokon halotti lepelle gyűlő porra gondol, és arra, hogy igenis léteznek helyek, amelyek kívül esnek téridőn és életen.

Apja halálakor kezdődött a zuhanás – addig, ha nehezen is, de boldogultak, és a fiú járta iskoláit, csikorduló foggal, korgó gyomorral, küldetésstudata lendítette tovább, ha rogyant a bokája és bicsaklott a térde, mert még néhány hónap, és leteszi vizsgáit, pár hónap, és – szentül hitte – munkát talál, munkát és kiutat a sivár nincsből.

kurta jajszó

Apja halála hirtelen jött, és olyan köznapi volt, olyan póztalan, hogy ép ésszel alig lehetett elhinni. Az ősz hajú, testes férfi, aki zokszó nélkül ásott kertet és lapátolt havat, vagy lógott naphosszat egy kukásautó hátulján, épp a konyhában ült, kanalazta a krumplicevest, mikor kurta jajszóval a fejéhez kapott, megingott, és lefordult a székről. 'Stroke' – reccsent a nagy sokára kiérkező mentőstiszt végszava, a halálában riasztóan idegen testet elszállították, a fiú pedig egyedül maradt az anyjával.

Tehetetlenül nézte, ahogy az asszonyban, aki már korábban is hosszú, meddő délelőttöket töltött el zöldre festett kórházi folyosókon, és járta végtelen és zezugos zárandokútját ambulanciák és szakrendelések között, bomlásnak indul valami – nézte, ahogy végleg benntapad az ágy, a fürdőszoba és a vécé háromszögében, nézte az áttetszővé fakuló, fehér bőrt, a kiütkező, lilás ereket, a fodrást nem látott, hirtelenjében megőszült pókháló-hajat. Egy idő után rájött, hogy anyjába csak napjában kétszer tér vissza az élet, mikor reggel otthon hagyja, és délután, mikor visszatér hozzá. Ilyenkor a fiú túrta, hogy faág-karjaival a nyakába akaszkojjék, ráncos ajkát a mellkasának nyomja, és fojtott-zihálva préselje ki magából mindig ugyanazokat a szavakat: „Legalább te ne menj el! Olyan gyenge vagyok... mit csináljak egyedül?”

Özvegyi segély, gyorssegély, temetési segély – a csordogáló pénzpatakokkal valahogy kihúzták a vizsgáig, akkor a fiú olyan elszántsággal kutatott állás után, amellyel utoljára talán a kerekasztal lovagjai indultak megtalálni a Grált.

Önéletrajz-mintákat tanulmányozott, bérigények és elvárások közt hányódott, és riadtan eszmélt rá, hogy erről a világról fogalma sincs – irodákban és üzemcsarnokokban járt, amelyek félelmes-steril voltukkal egyszerre riasztották meg és nyugtázták le. Fényes falai közt idegenként feszengett, ugyanakkor undort érzett, ha arra gondolt, vissza kell térnie a pókhálós-dohos szoba-konyhába, a mosatlan edények, a szétszaladó svábbogarak és anyja rögeszméi közé.

A fiú megrettenve konstataálta, hogy anyja végleg egyedül maradt, és tőle várja a szabadulást. Reggeli-délutáni rituáléi egyre hosszabbak, egyre hevesebbek lettek, nyöszörgése mind gyakrabban fulladt könny- és orrfolyatós zokogásba. Lepattogzott róla a szégyen, zavarba ejtőbb lett a kitarulkozása. Volt, hogy gyomorkavaró koppanással vetette magát térdre, és fúrta maszatos arcát a gyereke ölébe – máskor a hazatérő fiú ott találta anyját a padlón, félig felöltözve, a lerántott abrosz, a törött tányér és teáskanna romjai között, magzatpózba görbülve, és egyre csak nyögdécselve, „mit csináljak egyedül?”

jobb lesz ezután

Hosszú hetek hiába-talpalása és elutasító levelek sora után végre visszahívták, próbamunkát ajánlottak a fiúnak, s ő boldogan trappolt haza, rázta le cipőjéről a rákérgesedett sarat – „jobb lesz ezután, elhiszed, ugye?” Amíg a vacsorát készítette, hátra-hátrapillantott – az anyja nem szólt, csak ült pokrócra csavarva, sovány-betegén.

Alig hajnalodott, mikor a fiú felébredt, hánykolódott egy sort matracán, majd lerúgta magáról a takarót, felült, a szemét dörzsölte, és annak az embernek a bizonytalanságával nézett szét, aki elveszett valahol félu-ton álom és valóság között, és nem találja a kiutat.

A szobában csend volt, csak a szomszéd ágy felől szüremlett az egyenetlen, beteges szuszogás, és a konyhából hallatszott be a bádog mosogatóba hulló vízcseppek ritka-kemény koppanása. A fiú óvakodva felkelt, a hold és a közvilágítás gyér fényében tapogatózva nekiállt előkeresni ruháit. Tudta, már úgysem aludna vissza.

Talán a félhomály és a szokatlan megvilágítás tette, de úgy tűnt, a jól ismert szoba architektúrája megváltozott, a falak elcsúsztak, tompa- és hegyesszögbe fordultak, néhány tárgy túl közelinek tűnt, más pedig feloldódni látszott a távolságban. A fiú a derékszíjával babrált, az ingét kereste, bizonytalanul tett egy lépést, mint aki nehezen igazodik el a megváltozott környezetében – ekkor vette észre, hogy anyja ébren van, és őt figyeli.

Nyöszörgés tört utat magának, lépte át a hallásküszöböt. Az asszony lassan letolta magáról takaróját, és végtelen erőfeszítéssel, melybe belefeszültek nyakának izmai és inai, megemelte a fejét.

Éveket öregedett pár pillanat alatt, ritkás, ősz haja sarjadásnak indult, szálai, mint pókháló, szőtték át a szobát, lába, karja, ujjai megnyúltak és kiszáradtak, felületükön száraz pergamenné szikkadt a bőr, amint végigkaristolták a padlót és a falakat – testének szövedéke egyszerre volt ott mindenütt, nyögdécselt az ágyon, kaparta sírva az ablaküveget, könnyezte végig a parkettát, gyúrte gyámoltalanul a szőnyeget.

És a fájdalomtól, gyengeségtől, nyomorból szőtt háló közepén, egy embernyi üres térben, ott állt a fiú, menekült volna, hátralépett, de talpa alatt undok reccsenéssel roppant darabjaira egy mutatóujj. Előre lendült, ám belegabalyodott a hajszálak áttetsző szövetébe, egyensúlyát veszítette, karjával csapkodva dőlt el, és teljes súlyával beletenyereelt az asszonytestbe.

a glória közepén

Bordák roppantak, porcok csúsztak el nyikorogva egymáson, csontszilánkok ütötték át a húst, a bőrt, és ragyogtak fel fehéren a félhomályban – és a glória közepén, akár az ikonok arany háttere előtt, derengett az anya arca, fájdalmas ráncokba kövülten.

A fiú visszakapaszkodott ágyára, magára húzta a takarót, és hallgatta a repedésekből, ráncokból, meg-megvonagló testrészekből előszivárgó szavakat: „mit csináljak egyedül?” – és csak nagy sokára tudott elaludni.

Az ablak mellett ül, bal kezével a salétromos falon kicsapódott sót morzsolgatja, jobbában könyvet tart, zajt hall, fejét fordítja, látja, ahogy szomszéd ágyon, a pokrócok, elhullott tollak, lepedők, hajszálak és rongyok közül előkeveredik egy vézna csukló, egy göbös térd, a buszra gondol, amely rég tovazörgött nélküle, az üzemre, ahol hiába várják – az anyját nézi, és tudja, más reménye már nincs, csak hogy hátha benyit valaki, felkavarja a leülepedett időt, és kimentí őt ebből az iszapos örökkévalóságból.

kép | David Creedon, lensculture.com

Polgár Teréz Eszter KAMRA

Sötétedik, s nem gyújthatok lámpát.
Nyomjuk egymást az almákkal,
de ha állok, a szomszéd pont rám lát.
Kilesek a konyhába a fényes ajtórésen:
anya sehol. Félbehagyott vacsorámat,
üres székét nézem.
Azt hiszi, csak duzzogok és megtörök,
de téved! Rendezgetem a krumplikat.
Ezentúl itt élek!
Összeszámoltam harminc eperdzsemet,
ha elfogy, meghalok..., majd zokogva temet...
Leveszem most mindjárt az első üveget,
céklavérrel írva címkéjén üzenek;
s biztos, ami biztos,
a polc szélébe vésem,
késem nincs, nem számít,
mikor vagyok készen:
„Világá bújtam. Bántottál”.
– Egyszer, mikor megöregszel,
s kisebb leszel, bánod már...

Ha te volnál kicsi, én a nagy,
bevinnék, s átölelve
mondogatnám, hogy maradj.

kép | maxstrz, flickr.com

Pauljucsák Péter ÁLOM

neszre kelek
indulok a folyosóra
bejárati ajtónk résnyire nyitva
a szobánk melletti
ugyanolyan szobába nézek
ugyanolyan ágyban
a helyünkön férfi fekszik

szeme világít engem néz
a küszöbön állok
felfésült rövid ősz haja van
a takaró szeméig húzva
hogy ne lássam arcát
két kezével fogja tartja maga elé
jobb kezében kést szorít

felkel és felém jön
őrült lehet
dulakodunk meg akar vágni
de mosolyog és félrebeszél

aztán kimegy az éjszakába

én vissza a szobánkba
látom a falakról minden
rólunk készült kép
eltűnt
mielőtt befeküdt az
ugyanolyan szobába
ugyanolyan ágyba késsel a kezében
felettünk állt
járált a képeinket
egyenként leszedte

nem tudni hová vitte

kép | r. nial bradshaw, flickr.com

Albert-Lőrincz Márton VÁRAKOZÁS GYUFÁVAL

Leterítette a régi kerekasztalt hófehér aszúros abrosszal. Ma ilyeneket nem forgalmaznak, régi kézimunka. Elsimította rajta a gyűrődéseket (régén volt kivasalva). Gyertyát állított a háborúban kallódott ezüst gyertyatartóba. Nem színezüst, futtatott. A gyertyatartó talpára gyufát helyezett, kipróbálta, lobban-e egy gyújtásra. Melléje, a gyertyatartótól pontosan araszra odatett egy kék, kínai rizsszemes tányért, gondosan kiválasztott egy gyűretlen 50 lejes bankót, a tányérkába tette, odébb, az asztal sarkára egy másik tányérra, anyaga fehér kőporcelán, két darab 10 lejest, egy korondi tálra tíz házi tojást rakott. Sok színes szaloncukor a tányérok dekorációja. Ha jönnek, legyen meg mindenkinek jussa, minden díszes papi ruhába öltözött tudja, még a kántor is, melyik tányér illeti. Kilenc órakor már várakozik a tiszta ház: „Jönnek a papok”, hirdeti egyik szomszéd a másikkal. A kapu kitarva. Kezében szál gyufa a gyertyagyújtáshoz.

kép | [Keren Shahar, flickr.com](https://www.flickr.com/photos/shahar/)

Janics Boglárka KANAPÉ

– A kanapém egy céda. – Éjfél után lehetett nem sokkal, amikor ezt kimondtam. A kijelentést döbbszent csend követte, mert M. és én tudtuk, hogy igaz, Á. pedig sejtette.

Szűkebbnek éreztem a szobát, sőt az egész lakás ötvenhat négyzetméterét is, pedig mindenkinek jutott elég hely. Az üres üvegeknek, meg a vízpipa füstjének is. Egy-két órával ezelőtt még a füstkarikákkal próbálkoztunk, amik mindenre hasonlítottak, csak geometriai alakzatra nem. Be voltunk zárva. Önként. Még én fordítottam el a kulcsot a zárban, amikor megérkeztek a srácok. Állítólag sok a betörés, figyelni kell; manapság mindent visznek: ékszer, fikuszt, bal vesét. A szív senkinek nem kell, túl sok vele a macera, az enyém is egy pléhdobozban van a szekrény tetején.

– A szerelem miatt volt – motyogta M., és felhúzta az egyik szemöldökét. Ha pedig felhúzza az egyik szemöldökét, akkor mindig valami perverz dologra gondol.

– Tavaly nyáron, igaz? – kérdeztem vissza, és a plafont néztem, mert az volt a legbiztosabb pont. Júliusban is a plafont néztem, amikor rám tört a hányinger. Most is kavargott a gyomrom, de csak a halkonzerv meg a vízpipa miatt.

– Kéne egy kis friss levegő! – vágott közbe Á., és már indult is az erkélyajtó felé. Annak az ajtónak külön technikája van, de aki ért a nőkhöz, könnyen kinyitja, csak egy apró mozdulat, és már diffundál is a levegő az utca és a lakás között.

A bakelithez mentem, felhangosítottam a zenét. Keringőt hallgattunk, mert ez passzolt leginkább a hangulatunkhoz. Kitértam az erkélyajtó másik szárnyát is, hogy a zenét odakint is hallják a kocsma előtt cigarettázó műegyetemisták. Az ötödik emeletről távolinak tűnt az utca alja, de csak a sötétség miatt. Olyan volt, akár egy optikai illúzió.

– Utazzunk el! – kiáltottam fel, közben pedig behajtottam az ajtókat, mert félttem, hogy megfáznak a szobanövényeim.

Éreztem, ahogy a földszinten zökken a lift. Mintha ledobnának egy hatalmas testet, ami fémes dörrenéssel ér földet. Néha álmomból is erre ébredek.

– És hová utaznál? – vetette a nappali közepe felé M., majd felemelte a poharát. Üres volt.

– Menjünk délre, nézzük meg a tengert! – vágtam rá, és én is felemeltem a poharam, de az enyémben még volt egy-két korty bor.

– Mégis milyen tengert és melyik délen?

– A kék tengert, az ex-Jugoszlávia területén. De végül is, nem mindegy? Csak menjünk! – tombolt fel bennem a lelkesedés, fejemben pedig már volt egy kép, ahogy pucéran fürdünk a sós vízben, miközben a parton álló kocsiból (sötétzöld Rover) ugyanez a keringőzene szól.

Ekkor mindketten Á.-ra néztünk. Vártuk az erősítést.

– Mi történt tavaly nyáron? – kérdezte viszonylag hosszú hatásszünet után, és ismét döbbszent csend lett.

Eltűnt fejemből a sós víz, a tengerparti fenyőfák, meg a sötétzöld Rover is. A lift megint zökkent, valaki megjött. –

Hátha benyitnak – gondoltam. – Hátha benyitnak és elviszik a kanapét, meg a foltot és a titkát, de ennek az esélye igencsak apró volt, hiszen én magam reteszelttem be a hevederzárát. Még mindig be voltunk zárva. Önként.

– Elmondhatom? – kérdeztem, és jelzésként középre toltam az üres poharat.

– Mondd, te úgyis jobban értesz a szavakhoz. A te szádból jobban hangzik – mondta M., és kinyitotta sokadik üveg bort. Megvártam, hogy mindenkinek töltsön és letegye az üveget.

– Tavaly nyáron – kezdtem –, egy hosszú éjszaka után, hajnalban, amikor kimentem pisilni, két srác feküdt a kanapémon kifli pózban. Az egyikük M. volt, a másiknak már a nevére se emlékszem. Békésen aludtak, mint a gyerekek, de csak ma reggel jöttem rá, hogy miért mosolyogtak álmukban. Azt hiszem, akkor szívta magába a szerelmet a textil. Igaz?

– Igaz – nyögte M. és megint felhúzta a szemöldökét.

Á. meg se rezdült, csak unottan felkelt, az erkélyhez ment és rányitotta az ajtót az éjszakára, majd így szólt:

– Utazzunk el, minél előbb! És vigyük a kanapét is!

kép | Jeffrey Hood, flickr.com

Varga Zoltán Zsolt MÉG EGYSZER

Azt mondják, az életben minden fontos csak egyszer történik meg velünk. Egyszer születünk, egyszer leszünk igazán szerelmesek, egyszer halunk meg. Márti és én ezt nem akartuk tudomásul venni. Mármint hogy csak egyszer leszünk igazán szerelmesek. Másodszor is át akartuk élni.

Egy évvel azután, hogy a Kék elefántban egymásba zúgtunk, beültünk ugyanoda. Órára, percre pontosan akkor. A Kék elefánt indiai stílusban berendezett kis vendéglő a vár aljában, mindössze nyolc asztallal. Az ajtó melletti konzolon álldogál egy gazdagon felszerszámozott kék elefantszobor, a lámpákon kis tükördarabkákkal kivarrt, bojtos végű textilernyők csüngnek, álarany keretes tükör terpeszkedik a két ablak közti falrészén, az ablakpárkányon füstölők égnek, Buddha-fej mosolyog a tálaló szekrényen. De az étlapon nincs indiai étel.

egy évvel korábban

Csalódtam. Tavaly ködös, nyálkás november borongott, délután háromkor már erősen szürkült. Most rendkívül meleg volt, az éttermi fény cseppet sem emlékeztetett a félhomályos, misztikus helyre. Ráadásul tíz percet kellett várnom, hogy felszabaduljon az asztal, ahol egy évvel korábban ültem. A pincérnő értetlenkedett, miért nem jó másik hely, kelletlenül győzködött, aztán faképnél hagyott. Nemcsak azért akartam odaülni, mert mindent ugyanúgy akartunk, ahogy egy évvel korábban történt, a tükör is kellett, amiben megláttuk egymást.

Miután leültem, a durcás pincérnő visszatért, dérral-dúrral leszedte az előző terítéket és elem lökte az étlapot. Belelapoztam, kerestem a marhapörköltet sztrapacskával, amit akkor ettem, de nem találtam. Odaintettem a pincérnőt, rákérdeztem, ő meg kárörvendően magyarázta, hogy levették az étlapról, minden ételt négy évig

készítenek, azalatt a törzsvendégek is megunják. Baljós előjelnek tűnt, én azonban könnyedén átsiklottam ezen is; őzpörköltet rendeltem galuskával. Pörkölt-pörkölt, tésztaköret-tésztaköret. Odasandítottam a tükörbe, Mártinak már kihozták a rendelését, sült csirkemellet evett zöldfűszerekkel, sok-sok salátával. Ránéztem az órára, késésben voltam. Reméltem, hogy Márti érzékeli helyzetemet és lassít.

Mark Morgan, flickr.com

Amikor végre kihozták a pörköltet, úgy habzsoltam be, mintha napok óta nem ettem volna. Utolértem magam. Szemezni kezdtem Mártival. Tekintetünk hol összefonódott, hol szétvált, időnként egyikünk szégyenlősséget tettetve elfordult, hogy aztán cinkosan újra visszanézzon.

Közben az étterem megtelt, de mi nem láttunk senkit egymáson kívül. Annyi történt csupán, hogy kijebb ültem, kicsit ki is hajoltam, hogy a kettőnk közé került férfi hátától lássam őt.

Márti kezdte a jelbeszédet. Hüvelyk- és mutatóujjaiból szívet formált és a bal melle elé tartotta, dobogtatta. Utánoztam. Nevettünk. Én kifordítottam a két tenyerem, hüvelykujjaimat egymásra fektettem, a többi ujjamat szárnyakká nyitottam, majd ezt a madarat vagy angyalt felfelé röptettem. Most ő utánozott engem. Kacagtunk. Márti egy pillanatra elkomolyodott, bátorságot gyűjtött, és a mutatóujjával odahívott magához. Kérettem magam, eljátszottam, hogy nem értem a jelelést, aztán hívtam, üljön át hozzám. Nem, nem, rázta a fejét, te gyere.

a ránk telepedő csend

Megadtam magam. Körülményesen kászálódtam, és ez egy évvel korábban nem csak játék volt, mint most, akkor féltem, hogy a varázs megszűnik, ha kilépünk a tükör mágikus teréből, ha odamegyek és megszólítom. Nem így történt. Úgy beszélgettünk rögtön, mintha mindig ismertük volna egymást. Hogy pontosan mit mondtunk, arról később vitáztunk, végül hagytam, hogy Mártnak legyen igaza. Leírtuk, mint egy színdarab szövegét, aznap többször átfutottam, nehogy tévesszek. De nem is a beszélgetést vártam igazán, hanem a közben hirtelen ránk telepedő csendet. Nem tudom, mennyi ideig néztük egymást szóltanul, egy-két perc lehetett, nekem óráknak tűnt.

Feltápázkodtam, és bizonytalanságot mímelve elindultam felé.

Ugyanakkor három férfi átült Mártn asztalához. Vitték magukkal az italaikat is, több felest és egy-egy korsó sört. Mártn rémülten meredt rám. Megveregettem a háttal ülő fickó vállát. Megpördült.

– Mi a fenét akarsz? Nem látod, hogy nővel vagyok?

A helyi alvilág ismert figurája, „Zsoldos” méregetett lekezelően. Negyven körüli, kiélt arcú férfi, sebhellyel a homlokán. A két másik ürge a gorillája, az egyik borotvált fejű, a másik copfos, mindketten formára nyírt, pár milliméteres szakállal, napszemüvegben. Ők nem fordultak felém, Mártnit fixírozták kitaróan és a sörüket szürcsölgették. Piti kis bűnözők – de ki tudja, mire képesek.

– A hölgy az én barátnőm. Éppen most akartam leülni az asztalához.

– Barátnőd egy lófaszt! Láttalak, ott ültél az étterem túlsó végében. Anettke, hozzál ennek a csodaszép lánynak egy Unikumot! Unikumot az unikumnak.

Alex Lehner, flickr.com

A két gorilla horkanva röhögött. Márti hiába tiltakozott, a pincérnő kihozta az italt.

– Egészségünkre! A hölgy – ahogy te hívod – velem szemezett. Még szívet is küldött, aztán meg idehívott. Így volt fiúk? – fordult az embereihez.

Bólogattak. Mit csináljak? Támadjam meg „Zsoldost”, hogy a felfordulásban Márti elmenekülhessen?

Két rendőr sétált el az étterem előtt. Hátha benyitnak? Reménykedtem. De tovább poroszkáltak.

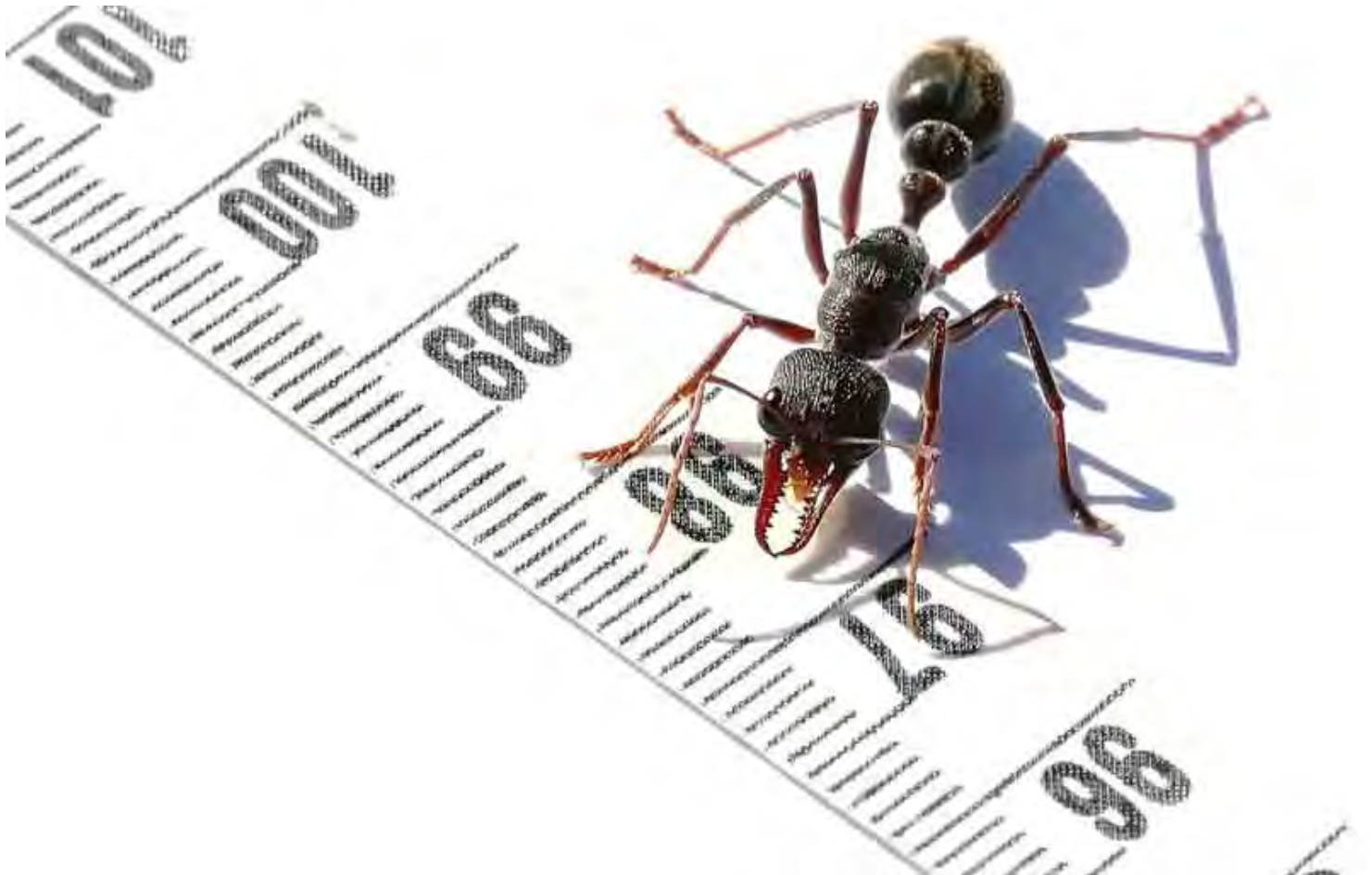
Már azon voltam, hogy kiszaladok utánuk, amikor a durcás, kelletlen pincérnő odajött.

– Azt üzeni a főnök, hogy ne balhézzatok. Ha elcseszitek az üzletet, nektek is kevesebb jut. Nem lesz itt ingyen pia sem.

„Zsoldos” egy pillanat alatt kijózanodott. Gorilláit a helyükre küldte, aztán maga is felpattant, elindult az asztala felé. Útközben nekem jött, rám loccsantotta a sörét, és belesziszegte a fülembe, hogy még találkozunk.

Leültem Mártihoz. Az unikumos poharat sodorgatta az ujjai között. Nem nézett rám. Hívta a pincérnőt, kifizette a számláját, felállt és távozott. Egy évvel korábban kéz a kézben mentünk el.

Németh Bálint SZINOPSZIS

A székeket a helyükre tolom, a konyhapultot ecetes szivaccsal letörliöm, aztán felteszek egy kávét, mintha téged várnálak. Mintha sírhelyet ápolnék, gondosan rendeztem el mindent. Hátha mégis azok jönnek, akiket nem vártam, hátha benyitnak és ellenőrzik, hogyan élnek a hangyák. És akkor büszkén ismertetem a lesöpörhetetlen bizonyítékokat, látják majd a céltudatosan haladó fekete testeket a pulton és a mosogató fölött, s ebből tudni fogják: a hangyák itt titokzatosan élnek, mint a félreértett szavak, és akár az idegvégződés, boldogan és szabadon. És akkor végigvezetem őket a hangyák életének szerény, csenevész díszletein, megmutatom a konyhapult utánózhatalatlan márványmintázatát, a konyhapultra szóródott kávészemek mintázatát, majd feltárom az összefüggéseket közöttük és a hangyák mozgásának mintázata között. Aztán kinyitom a konyhaszekrényt, mint egy gyóntatófülke ajtaját, és kiveszem a mélyéről a konzervet: íme az őszinte példa, hogy hangyák számára is létezik megoldhatatlan feladat. És szakértően bólogatnak a delegáltak, mikor az elgyötört csempéket tekintik meg a fürdőszobában: akár feljűk fordított

csuklómon az ekcéma mintázata, mert ezt se szégyellem, vállalom a kudarcokat, ezért emelem fel a padlóról a sárga flakont is később, ezért mutatom fel nekik, mint egy sírkövet vagy inkább urnát: az alján ott lötyög a hasznavehetetlen, fehér por, amivel képtelen vagyok elpusztítani a hangyákat. Ezzel végeztünk is – a jegyzőkönyvet elégedetten lepecsételik, egy példányt az asztalon hagynak, és távozásuk után hermetikusan zárják le az ajtót kintről, akár egy konzerv fedelét. Mintha tévedésük sírboltját pecsételték volna le, hiszen akkor tényleg nem jöttek rá, hogy megvezettem őket, és a hangyák már jó ideje nem élnek, mert egy palack smaragzöld Biokill segítségével elpusztítottam őket, mielőtt elköltöztem a lakásból én is. Amit láttak, valódi volt, ez igaz – csak hogy az ajtón át, amelyen benyitottak, nem a valóságba, hanem egy versbe léptek, pontosabban a hangyák életéről szóló ciklus banális terébe, ahol egyedül ügyelek a rendre, amíg te távol vagy. Rutinos mutatóvány, könnyű lépések, szigorúan a szinopszis szerint: a székeket a helyükre tolom, a konyhapultot ecetes szivaccsal letörölöm, aztán felteszek egy kávé, mintha várnálak – ha visszajössz, így vezetlek félre téged is.

kép | David Tomic, flickr.com

Bene Zoltán SZÜLETÉS NAP

A nővel az utóbbi időben gyakorta utazom együtt. Mindig régi típusú vonatban. Amelyikben nyolcszemélyes fülkékben izzad az ember nyáron, odaragad a műbőrhez, akár légy a papírra, télen meg majd megveszi az isten hidege. Felénk ilyenek járnak, kizárólag ilyenek. A mellékhelyiségek mind egy szálig összepisálva, az ablakokon alig lehet átlátni a rászáradt kosztól. Hét megállót utazom a falumból a kisvárosba, ahol dolgozom. A nővel öt megállón keresztül. Soha nem ott száll le, ahol én, továbbzöttyög a megyeszékhely felé. Néha beszédbe elegyedünk. Semmitmondó társalgásokat folytatunk az időjárásról, a vasútról, nagy ritkán a munkánkról. Ő is irodában dolgozik.

teljesen érdektelen téma

A minap mobiltelefonnal a füléhez szorítva lépett a fülkébe. Biccentett felém, közben telefonált. Engem mindig zavar, ha megcsörren a mobilom, és idegenek előtt kell beszélnem. Olyankor lehetőség szerint próbálok halkán társalogni, még ha teljesen érdektelen témáról van szó, akkor is. Nem így útitársam. Cseppet sem zavarta, hogy hallom a beszélgetését. Alighanem barátnőjének mesélte, hogy előléptették. Helyettes lett, bár fogalma sincs, mivel jár ez. Utána ecsetelte, miként és miért fogja följelenteni a kábeltévé-szolgáltatóját. (Nem azt nyújtja, amit ígért és gorombán beszél vele az ügyfélszolgálatos.) Végül az esti találkozó körülményeit pontosították.

– Remélem, jó buli lesz – a nő mosolyogni próbált. Csak egy fura grimaszra futotta. – Várom már – újra megkísérelt mosolyt varázsolni az arcára. (Nem sikerült.) Úgy éreztem, mindenáron lelkesnek és elkötelezettnek mutatkozna. (Nem ment.) – Igazad van, ki kell mozdulnom. És jó, hogy hívtatok pasikat is. Örülök!

Az utolsó szót úgy ejtette ki, mint aki narancsba készül harapni, de az utolsó pillanatban észreveszi, hogy citromot kapott be.

Giacomo Carena, flickr.com

A másik fél távoli hangját hallottam, bár nem értettem egy szavát sem.

– Jó, jó, most már leteszlek! – a nő, aki addig hol a mocskos ablakra, hol a folyosóra pillogott, rám emelte tekintetét. Talán halványan el is pirult. Mintha abban a pillanatban észlelné, hogy ott vagyok. Hogy nem vadidegen ül vele szemben, akit soha többé nem lát.

– Puszi, puszi, este találkozunk!

– Ma van a születésnapom – fordult felém, miután letette a telefont.

– Akkor Isten éltesse.

– Köszönöm.

felületes ismerősök

Láttam, még mondana valamit. Talán beavatna. Vagy csak magyarázni akarná a beszélgetését. Mintha magyarázattal tartozna nekem. Mintha nem csak felületes ismerősök lennénk, akik egymás nevét sem tudják. Korábban valahányszor szóba elegyedtünk, a magánéletünket tabutémaként kezeltük. A nő úgy érezhette, most megváltozott a légkör.

– Két évvel ezelőtt összeveszttem a férjemmel a születésnapom előestéjén. Elviharzott otthonról, és azóta sem láttam.

– Ez szomorú – feszengetem.

– Szomorú – bólintott. – Gyerekünk nem született, mert a férjem prosztatagyulladást kapott a nászutunkon, és ettől sterilé vált. Groteszk egy eset, de így történt.

Valóban groteszk, gondoltam. A nő tovább mesélt:

– Egyedül ültem otthon, végül éjjel tizenegykor lementem az utcára. Akkor még Szegeden laktunk, a Csillag tér közelében.

– Ismerem – szúrtam közbe. – Nem valami jó környék, ha jól tudom.

– Hát, nem. Lementem, hogy ne legyek magam a lakásban. Két kocsmá is nyitva volt a közvetlen közelünkben, de nem tértem be, félttem, hogy a részegek belém kötnek. Lődörögtem. Az áruház melletti kis piacon belebotlottam egy hajléktalan asszonyba, a zöldséges asztalon gubbasztott. Ajánlottam, hogy aludjon nálam, főzök neki teát, le is fürödhet, ha gondolja, készíték valami finom ételt... Erre elküldött melegebb éghajlatra. Még egy hajléktalan sem kért belőlem. Hazakullogtam és zokogtam egész éjszaka. Táskásra sírtam a szemem.

Sajnáltam a nőt. Ettől kellemetlenül éreztem magam.

– És a férje hová ment?

– Angliába. Három nap múlva küldött e-mailt. Direkt provokálta a veszekedést, már a repülőjegyet is megvette. Ezt hetekkel később derítettem ki.

– Szemét alak lehetett.

– Szerettem.

Erre nem tudtam mit felelni. A vonat megállt, néhányan fölszálltak. Hátha benyitnak, gondoltam, s akkor nem kell folytatni ezt a dialógust.

– Néhány hét múlva fölmondtam az akkori munkahelyemen, hazaköltöztem a szüleimhez. A falumba. Azóta a válást is kimondták. Nem értem, hogy...

A vonat rántott egyet, majd erőteljesen meglódult. A következő állomáson leszálok, jutott eszembe. Aztán az, hogy nem nyitottak be.

– Nagyon sajnálom – motyogtam.

– Biztos így kellett lennie.

Szavakat kerestem, hogy legyen mit mondanom. Nem volt.

– Azért Isten éltesse! – nyögtem végül.

A nő nem felelt. Egy ideig a körmét vizsgálta. (Ápolt körme volt). Kisvártatva rám emelte nagy, barna szemét.

– Engem? – kérdezte.

– Születésnapja van...

– Az igaz – bólogatott.

mély levegő

Megvakartam az orrom tövét. Vettem egy mély levegőt. Megint vakartam, megint mély levegőt vettem. Aztán hirtelen fölálltam, leemeltem zakómat a csomagtartóról, gyorsan belebújtam. Megmarkoltam az aktatáskámat, s már indultam is kifelé a fülkéből.

– A viszontlátásra!

– Szép napot! – mosolyodott el a nő. Elkapta rólam a tekintetét. Próbált kinézni az ablakon. Nem hiszem, hogy sikerült.

A folyosó üres volt, a szerelvény hangosan zakatolt. Pár perc és leszálok. Belső zsebemből előhalásztam a tic-tac-os dobozt, bekaptam egyet. Hátha elnyomja a keserű ízt a számban. Nem nyomta el. Csikorgott a fék.

Kapitány Máté MOST AZTÁN LEGYETEK SZÉPEN

A bicikli ülése időnként megdobja, ahogy a kerekek egy-egy repedésen futnak át a betonon. Iván maga elé meredve teker, a Margitsziget platánjai, beleértve az Ősplatánt, lecsupaszodva várják a közelgő esőt. Nincs senki más a szigeten, korán van még, a halkan suhanó biciklis itt-ott mókusokat vagy varjakat lát csupán. Elhalad a kisállatkert mellett, a komor sasok unottan fordítják felé nehéz fejüket. A Duna tőle jobbra hömpölyög, piszkos bálnaként, nyögve forgolódik a hidak alatt. A felhők odafent egymásnak vetik kövér vállukat, olyan cammogva haladnak, mint a nyugdíjasok.

a hippy apja

Iván köröket megy, stopperórájával méri az időt. Itt ma nem lesz rekord, gondolja egykedvűen. Nem érez csalódottságot, teker tovább. Szereti mérni az időt – magának méri. Hétfő van, öt perc múlva hét óra, mindjárt kezdődik a meló. Lehajtja fejét, és belehúz. Teljes erővel darálja a pedálokat, fújtat közben, homloka, halántéka gyöngyözik, a verejték legördül a szeme mellett. Vézna alakja úgy feszül a bicikli vázára, mintha bőrponyvát feszítenének a fémcsontozatra. A főnöke majd megjegyzést tesz, hogy már megint izzadt hajjal érkezett az irodába. A főnöke hozzáteszi, hogy nem kell mindenben a hippy apjára hasonlítania. A főnöke azért mondja ezt, mert a főnöke apja ismerte az ő hippy apját, akiről a főnöke mindig úgy beszél, mint valami csövesről. A főnöke három évvel idősebb nála. A főnöke autója harmincmillió forintba került. A főnöke... Iván a stopperre pillant, az idő úgy pereg, mint mákszemek a szitán át. Gyorsabban, gyorsabban tekerj, gondolja. Az izzadság a szemébe folyik, csíp. A bicikli kereke megcsúszik a murván, Iván átfordul a vázon, a hátára csattan. A bicikli felborul, melléje zuhan, kereke még

sokáig pörög.

Fekszik a hátán, köhög. Hallja, ahogy lassulva forog a kerék. Ettől a lassuló verklizéstől megnyugszik, nincs is kedve kinyitni a szemét. Egy föléje hajló platán ágairól arcába csöppen az eleredő eső. Beleolvad a sötétbe a Margitsziget, a piros padjaival, a pofátlanul drága köztérkéjével, az uszodájával, a strandjával, a huszonhatos buszával, Madách Imre tanácstalan bronzszobrával, a szemetesekre szökkenő varjaival, a leveleket söprögető közmunkásaival, az óriásbuborékokat eregető sráccal, a vattacukor-árus sráccal, a Holdudvar pincérnőivel, a fűben heverő, labdázó, tollasozó, kutyát futtató idevetődöttel.

Csöpög az arcára az eső, pöty-pöty, monoton, mint az ázsiai kínzókamrában a vallatott homlokára, de Iván élvezi. Fekszik hunyt szemmel, pöcögteni arcát az eső, és egyszeriben hatalmába keríti a gyerekkor fojtogató boldogsága, amikor bármit lehet, de valójában, úgy igazán, semmit. Amikor megmondják, mit csináljon, nem kérdeznek, hanem szólnak, nem kell döntést hozni és dolgozni. Amikor a hippi apja a nyakában viszi, és ő kapaszkodik apja hosszú hajába, és a hippi apja felszisszen kicsit, mert húzza a fejbőrét, de azért mosolyog, mikor felpillant rá. Amikor hippi apja mellkasára hajtja a fejét, és kicsit bűdös a mellkasán a szőr, mintha ázott volna vagy dohos, de azért jó meleg, és dobog a szíve. Amikor a hippi apja mellette szuszog, és ő is úgy tesz, mintha aludna, de közben a hippi apja kezét nézi, és valahogy nemcsak az ő kezéhez mérten hatalmas az a tenyér, hanem a hippi apa testéhez képest is, mintha azért nőtt volna ekkorára, hogy az ő fejére helyezze, és melegítse a koponyáját. Mikor a hippi apja focizik vele, és ő próbálja leszerelni, de a hippi apa nem hagyja, mert azt lesajnálásnak érezné, nem hagyja magát, csak azért sem adja oda a labdát, és egymásnak feszül a testük, az ő válla a hippi apja csípőcsontjának nyomul, és mivel a hippi apja nem hagyja magát, a hippi apa is olyan, mintha gyerek lenne. Amikor együtt mennek moziba, és a hippi apa a sötétben ott magasodik mellette, és úgy nézi a Macskafogót, olyan tátott szájjal, hogy hiába mondja a hippi apjának, hogy papa, pisilnem kell, a hippi apja meg se hallja, csak bólogat. Amikor a hippi apját anyjáról kérdezi, és a hippi apa sírva fakad, és neki kell aztán vigasztalgatnia, pedig ő csak kíváncsi volt, mert nem ismerte az anyját. Amikor hippi apja ül a fotelben, és ő azt mondja, papa, van egy lány az osztályban, akibe szerelmes vagyok, és a hippi apja arca felderül, és egészen estig magyarázza, hogyan kell csajozni. Amikor a hippi apjával az utcán sétálnak, és a hippi apa megáll a trafikosnál, és szokás szerint megveszi a Füles magazint, és aztán együtt leülnek a Margitszigeten egy padra, és úgy fejtik a keresztretjvényeket.

Iván kinyitja a szemét, nyögéseket hall. Először azt hiszi, talán ő maga nyögős, mert az eséstől beszorult a levegő, de nem, nem ő az. Lassan oldalra fordítja a fejét, úgy háton fekvve. Zörög az egyik bokor, nem messze tőle. A bokorban két fehéres, pirosas, feketés valami mozog, mintha állat lenne, de mégsem. Iván hunyorít, de még nem mozdul, hever a hátán. Ekkor látja, hogy a bokorban két hajléktalan fogja, szorítja egymást, egy férfi és egy nő, bár testük ugyanolyan szottyadt, és bőrük redőibe ugyanúgy megül a kosz, és bőrükön ugyanolyan vörösen virágozik a seborrhea, azért csak egy férfi és egy nő, akik kora reggel a bokorban próbálnak örömet találni. Iván megbabonázva figyeli a gyomorforgató lüktetést, hányna, sikoltana, de feje nem mozdul, mintha repülőt nézne az esti égen, bágyadtan, moccanni nem akarva. Aztán egyszeriben abbamarad a mozgás, a hajléktalan férfi oldalra kapja püffedt, szőrös arcát, és egyenest Iván arcába néz, és felmordul, de nem is emberi hangon, hanem olyan krákogós, tébécés orgánnummal, hogy mi van, beszálnál, mi, kiscsillag? Iván ekkor felpattan, kapkodva felrántja a biciklit, és az esés fájdalmával mit sem törődve, vad taposásokkal elteker.

a gépek szerelmese

Bent a munkahelyén a főnöke megjegyzést tesz, hogy már megint izzadt hajjal érkezett az irodába, és különben is, miért van seb a nyakán. A főnöke hozzáteszi, hogy nem kell mindenben a hippi apjára hasonlítania. Iván azt felelné, hogy ő nagyon is szeretne a hippi apjára hasonlítani, de nem mond semmit, csak az orra alatt motyogja, hogy

elesett biciklizés közben, azért lett seb a nyakán. A főnöke az órájára pillant, majd Ivánra, és csak annyit mond, hogy tik-tak, tik-tak, majd int a fejével, hogy lehet menni szépen dolgozni. Iván engedelmesen követi utasításait. Iván irodai karbantartó. Gépeket javít. De gyűlöli a gépeket. Iván nem is sejtí, hogy édesanyja, bizonyos Molly Pillman, vele ellentétben a gépek szerelmese volt. Azt sem tudja, hogy Molly Pillman már vénasszony korában esett vele csodálatos módon teherbe. Hippi apja sosem beszél erről, csak zokog, ha Iván édesanyja szóba kerül. És nem azért, mert szégyelli, hogy egy vénasszonnyal volt viszonya. Nem azért. Molly Pillmant az aggkor és a kialvatlanság vitte el, mikor Iván hat hónapos lett.

Iván albérletben lakik, mire munka után hazaér – bár itt nem érzi magát otthon –, már sötét van. Időnként elrobog egy busz a macskaköveken, amitől megrázkódik az egész ház, akárha vonat mellett lakna. Ahogy Iván belép a lakásba, a földön szórólapot fedez fel. Szitkozódva veszi fel, hogy a bűdös kurvaanyját az összes társasházba besurrató, lakásokba felcsengető, szórólapot becsempésző szarházinak, és már dobná is ki a kukába, de megszokásból rápillant, és ahogy rápillant, mégsem dobja ki. A szórólap majdhogynem üres, szinte fehér az egész, csak a közepén van egy apró, kucorgó figura, alig kivehető, és a szöveg is olyan kicsi betűkkel szedett alatta, hogy csak közel hajolva lehet kivenni: „*Legyél újra mókamiki!*”. Se cím, se telefon, se email, semmi elérhetőség. Iván hosszan nézi a szórólapot, aztán leül az asztalához és kinyitja a laptopot. A Google-ba beírja, hogy Legyél újra mókamiki!, nem talál semmit. Megpróbálja más keresőrendszerrel is, úgy sem leli meg a kucorgó figurát. Aztán eszébe jut a Sötét Internet, és a Tor programmal ott is böngészni kezd. Megdöbben, amikor a saját magát átkaroló emberke képe a droghirdetések és tiltott pornótartalmak között visszaköszön. Ráklíkkal a linkre. A megjelenő oldal éppolyan egyszerű, mint a szórólap, de itt végre talál egy budapesti címet. Felírja a telefonjába, és összecsucukja a laptopot. Ül a székénél, töpreng. Ezek szerint ez valami illegális dolog. Talán drogot adnak, amitől jobb kedve lesz az embernek, azért írják, hogy mókamiki. Vagy emberrablók, szerverkereskedők, akik a hozzá hasonló hülyék kíváncsiságára alapoznak. Mi ez? És egyáltalán, ki dobta be a lakásába? Olyan vagyok, mint Neo a Mátrixban, gondolja. Újra mókamiki akarok lenni, úszik át benne a halvány elhatározás. Mókamiki, akármit jelent ez.

Másnap munka után a megadott címre megy. Nyitvatartási időt nem talált, ezért csak remélni tudja, hogy valaki lesz ott. Öt óra, kereken, külvárosi gyártelep mellett szürke épületecske. Eldugott, jelentéktelen, málló falú. Olyan hely, ahová még a kutya sem jár húgyozni. Ezek emberrablók, gondolja, miközben megnyomja a harangjeles gombot. Odabent kellemetlen berregéssel jelez a csengő. Jó ideig nem történik semmi, Iván áll a kapualjban, föléje piszkos műanyaglap lóg, jókora repedés fut végig rajta. Reped a világ, mint a nadrág, szakad az élet, tevéled, dűnnyögi a Frankenrats együttes számát, hogy kicsit nyugtassa szaporán doboló szívét. Most nyikordul bent egy ajtó, csoszogó léptek zaja hallik. Görnyedt matuzsálem nyit ajtót, sovány az arca, és töppedt, mintha belülről szívná valami, szigorú tekintete erőteljes, szinte félelmetes. Néhány másodpercig csak vizslatja Ivánt, gyanakvón és lenézően, csak aztán nyújtja száraz tenyerét, hogy üdvözlöm, fiatalember, a nevem Bruno Larve, német származású, de itt, Magyarországon csak Gézának hívnak. Bruno Larve mosolyog, vértelen ajka elfehéredik. Régóta él Magyarországon, és hívják Gézának, és Bruno Larvének, de valódi neve Bruno Schmetterling.

Iván a félhomályban botorkál az öreg után. Bruno Larve merészen csoszog be a sötétbe – ez az aggastyán bizonyára mindig, egész életében ilyen szűkös, vak folyosókon sietett át. Tisztára, mint valami kobold, vagy sötét-elf. A folyosó falain ócska keretekbe zárt fényképek óriási rovarokról, egyik sem szép, főleg így, a félhomályban nem az, bolyhos, pihés vagy éppen kininesen csillogó testük egy pöcegödör hangulatát hordozza, ízelt lábaik ösztönös ragaszkodással kapaszkodnak bármibe, ami mozog. Talán gyűjtő, próbál beszélgetést kezdeményezni Iván, de az öreg nem felel, csontos háta imbolyogva vezet. Csak tudnám, mi az istent keresek itt, tűnődik Iván, mire számítok, hogy megváltozik az életem? Irodai karbantartó vagyok, nincs barátnőm, egyedül élek egy öt-tízpercenként megrázkódó lyukban, most meg egy vén faszt követek, bele a bűdös nagy semmibe. Ekkor véget ér a folyosó, Bruno Larve belök egy ajtót.

és ez nem vicc

Takaros, lámpákkal megvilágított szobába érnek. A szobában körbe rendezve irtózatoss méretű székek, a székekben néhány szemérmesen mosolygó alak, lábuk nem ér le a földre, és fura, szűkre szabott ruhákat viselnek. A fal mellett két sudár férfi, arcuk kemény, szemük cinikusan figyeli az ücsörgőket. Bruno Larve előretessékeli Ivánt, helytel kínálja, majd a fal mellett álló férfiakra mutat. Ők a fiam, Max és Móric. A két katonás férfi távolságtartón biccent. Ja, és ez nem vicc, tényleg így hívják őket, mosolyog hidegen Bruno Larve. Velük együtt vezetem ezt a kört, a Legyél újra mókamik!-t. Iván feszengve fészkelődik a hatalmas széken, zavarja, hogy lába a levegőben lóg, utoljára

a Csodák Palotájában látott ilyen óriásszéket, azt sem szeretete. A feketehajú Max egy zacskót dob elé, a vörös-szőkés Móric igyekszik megnyerő képet vágni, miközben azt mondja, hogy tessék átöltözni, fiatalember! Schnell, schnell, bátran! A zacskóban kordbársony nadrág és sárga ing. Donald kacsa feje van rávasalva. Iván tanácstalanul néz körbe a szobában. Max szeme villan egyet, Móric a fejét rázza, gyerünk, barátom, bátran, hát hogy akar így mókamiki lenni, öltözzön már!

Iván lekászálódik a székről, a zacskóból felnyalábolja a ruhadarabokat, majd, mintha fedezékbe vonulna, a szék támlája mögé húzódik. Szégyenlősen veszi le ruháját, közben azt hajtogatja magának, hogy ha már itt vagyok, végigcsinálom, legfeljebb többször nem jövök. A kapott ruhák szűkek és rövidre szabottak. Lábszára egyetlenül kandikál ki a nadrágból, a Donald kacsa ingből kilóg a köldöke, karját kénytelen eltartani testétől, hónaljban annyira szorít a felső. Visszamaszik az óriásszékre, ahogy ott ül, érzi, hogy heréjét is szorítja a nadrág, szinte beleszédül. Móric tapsol, Max komoran figyel. Az agg Bruno Larve állát vakarja, egy ősz pehely nő ki onnan, mint ősrégi sziklán a moha.

Jól van, fiatalember, mondja, szeretettel köszöntünk körünkben. A székeken ücsörgő, lábukkal kalimpáló többiek vékonyka hangon mondják Ivánnak, hogy szia, jó, hogy itt vagy! Mintha anonim alkoholista között lennék, gondolja Iván, de azért csak visszaköszön. Sziasztok, mondja az izgalomtól reszelős hangon, és valahogy jól esik kimondani, hogy sziasztok. Utoljára az általános iskolában érezte így magát, amikor be kellett mutatkoznia az új osztálytársaknak. Bruno Larve elégedetten bólogat, öreg nyakán redőkbe áll a megereszkedett bőr. Arca kegyetlen, főleg, amikor mosolyog, és szeme rémisztő, ahogy végigjárta tekintetét a túl nagy székeken ülő férfiakon és nőkn. Bruno Larve fejével int fiainak, Max rosszálló arckifejezéssel egy gumilabdát dob az egyik félszegen vigyorgó nőnek. A nő elkapja a labdát, a hirtelen mozdulattól felszalad hasán a szűk póló, a köldöke egy pillanatra kikandikál, ő meg zavartan vihogva húzza vissza a pólót. A szobában ülő férfiak olyan ártatlan kíváncsisággal figyelik ezt a felvillanó női hasat, mint a kisfiúk, akik először látnak pucér kislányt. Iván figyelmesen követi arcuk rezdülését, kiélezett az ilyesmire, de a Micimackós, mikiegeres pólókat viselő férfiak szemében nem lát sem mohó vágyat, sem becsmérítő gúnyt. Ezek ártatlanok, mint a gyerekek, gondolja, és megkönnyebbül, sőt, valami rég elfeledett öröm bomlik ki benne.

Móric a kör közepére lép, komisz arcán rosszmájú mosoly, de nyájasan mondja, hogy most aztán legyetek szépen, és játsszatok, gyerekek, azzal egy nagy zsáknyi játékot borít a földre. A székekről lekászálódnak a tapasztalt mókamikik, Iván nem oldódott még fel, zavartan lógatja lábát. Max ott áll mellette, kemény arcéle alig néhány centiméterre az övétől, Iván még az orrából kinövő szőrszálakat is jól látja. Mire vársz, sziszezi Max, ezért jöttél, nem? Rápillant Ivánra, tekintete olyan sötét, hogy Iván nyomban leugrik a székről. A zavartságtól krákolva letérdel, arca vörös. Harmincöt éves vagyok, gondolja, másnak ilyenkor már saját gyereke van, én meg itt térdepek néhány matchbox, szivacsabda, G. I. Joe, és kopott hupikék törpike között. Bruno Larve Iván mögé sétál, és atyáskodva vállára helyezi tenyerét. Iván összerezzen, az aggastyán leveszi róla kezét. Vén arcán torz vigyor. Iván megfog egy kisautót, és először csak csendben, majd halk berregést hallatva tolni kezdi. Az autó kerekei már rozsdásak, nehezen forognak, jó erősen rá kell nyomni a földre. Iván néhányszor még oldalra kapja tekintetét, még felméri, mit csinál a többi szűk ruhás, de egyre inkább saját kisautóját figyel, hogyan forognak azok a ragacsos kerekek, hogyan fénylik a felnyitható motorháztető. Még az ajtókat is ki lehet nyitni. Iván tolja a kisautót, már egész belemeledett, már alig hallja a többiek sikkantását, pittyegését, harci kiáltását. Minél közelebb hajol az autóhoz, az annál nagyobbak és valószínűbbnek tetszik, Iván elképzeli, hogy már nem is ő tolja, hanem magától gurul, elképzeli, hogy leparkol mellette ez a kocsi, ő meg beszáll, és odabent elég meleg van, és össze kell ugyan kuporodni, de ez valahogy inkább jó, mint rossz. Ül bent a kocsiban, izzad, ütemesen ver a szíve, összefolyik az idő, összeolvad a világon a repedés. Kinyitja a kesztyűtartót, talál benne egy képet anyjáról, Molly Pillmanról, itt még fiatal, valami konditeremszerű helyen van, körülötte gépek, ő pedig egészen boldognak tűnik, kezét kacéran csipőre vágja. Bekapcsolja az autó kazettás magnóját, és Halász Judit rázendít, hogy ülj be mellém a kisautómba, Iván pedig észre sem veszi, hogy valójában ő zengi hangosan a dalt. Az autó gyorsít, elhagyja az országot, átszeli Európát és a víz alá merül, ott száguld tovább, körös-körül bálnák, delfinek és halrajok úsznak, Iván nem győzi forgatni a fejét.

Móric hangjára tér magához. Velünk vagy még, papa, kérdezi, Ivánnak eltart egy darabig, mire rájön, hogy a földön térdel, a szoba sarkában, és a fal mentén tolja a kisautót. A többiek már befejezték a játékot, türelmesen várnak rá. Iván bágyadtan áll fel, könnyűnek érzi magát, mintha minden kiröppent volna testéből. Max szigorú képpel figyel, Móric összeszedi a játékokat. Iván látja, hogy a többiek szótlanul öltözködnek, ő is visszaveszi hát ruháját. Bruno Larve mindenkihez odacsoszog, és mintha áldást osztana, megérinti homlokukat a mutatóujjával. Iván úgy dülöngél végig a sötét folyosókon, mintha megrészegült volna az élménytől. Odakint a hideg estében felfrissül kicsit, de sokáig meg sem mozdul, csak áll a sötétben, és szívja a levegőt. Holnap visszajövök, dönti el.

Legyél újra mókamiki!

Iván naponta jár a Legyél újra mókamiki! körbe, munka közben is csak a klubbeli regresszió jár a fejében. Főnöke egyre többször szidja, de Ivánt már nem érdekli. Úgy képzelem el életét, mintha az pusztán a délutánok ködös előszobája lenne, minden perc, amit felnőtt kötelességeivel tölt, kínzó időpocsékolásnak tűnik. Bruno Larve és megtermett fiai elképesztő kreativitással váltogatják a játékokat. Ivának hol egy szobányi homokozóban lapátolnak és szitálnak, hol régi számítógépek elé ülnek és játszanak a Mortal Kombat 1-el és a Doommal és a Prince of Persia első és második részével, máskor meg bekötik a szemüket, és körbe forgatják őket, vagy bordásfalra

másznak, Max és Móric pedig tűz-víz-repülőt kiabál nekik. Minden alkalommal lázas izgalommal várják, vajon milyen játékot hoznak nekik. Nincs semmiféle szabály, semmiféle parancs, semmiféle rendszer, olyan ártatlan és szabad az egész, hogy Iván teljességgel a rabja lesz.

Most is a körben ül, ezúttal aladdinos póló van rajta és kockás rövidnadrág. Bruno Larve fakó arcán ott a szokásos, hátborzongató vigyor, Iván ezt nem tudta megszokni, de megtanulta sikeresen kizárni tudatából. Max és Móric hozzák a zsákot, és kiborítják a szoba közepén. Zászlók, pajzsok, fakardok kerülnek elő. Ők leugrálnak a székekről, és játékfegyvert választanak maguknak. Iván egy műanyag lándzsát emel fel. Egy darabig forgatja a levegőben, aztán döfködni kezd vele. Elképzeli, hogy egy csatában van, talán Trója falai alatt, az ellenség óriási túlerőben, mindenünnen rontanak rá, de ő kitartóan visszaveri támadásaikat, lándzsáját pörgeti, és úgy szúr vele, mintha fullánk lenne. Nincs, aki legyőzzön, üvölti Iván. Ekkor valami távoli sikolyt hall, az elképzelt csatajelenet semmivé foszlik, és ő újra ott áll a szobában a műanyag fegyverrel. A szoba tulsó felében egy villanyszerelő és egy asszisztens nő teljes erővel csépel egy középkorú matematikatanárt, aki hiába próbálja pajzsával védeni magát, a fakardok újra és újra célba találnak. Hol a halántékát ütik, hol a tarkóját, hol a nyakát és a gerincét. Iván ledobja a lándzsát és rájuk kiabál, hogy hagyjátok már abba, ez már nem vicces! Max hirtelen ott terem Iván mellett, és a földre löki. Iván meglepett arccal zuhan le, és mikor felpattanna, már Móric is ott magasodik fölötte. Nem avatkozunk közbe, te is tudod, hallja Bruno Larve hangját. Azzal hatalmat gyakorolnánk, azt pedig itt tilos. Iván ismét megpróbál két lábra emelkedni, de Max ráförmed, hogy ha sokáig pattogsz itt, te is kaphatsz a pofádba. Móric mosolyogva csitítja testvérét, de mikor Ivánra néz, az ő szeme is fenyegetően villan. Iván ül a földön, így nem is látja, mi történik, csak hallja a fújtatást és a fájdalmas nyögéseket, és a fakardok tompa puffanásait. Mikor csontot ér az ütés, hangosabban koppannak a fegyverek. Marják egymást egy kicsit, szól Bruno Larve rekedt hangja, acsarkodnak, ez előfordul. Ha lennének testvéreid, Iván, te is tudnád, hogy ez nem akkora szám. Nem kell tőle megijedni, hamarosan maguktól is abbahagyják. A fakarddal csépelők néhány perc múlva valóban kifulladásra, fegyverüket kiejtik fáradt kezükből. Fogják utcai öltözéküket, hónuk alá csapják, és úgy mennek ki a szobából, hogy vissza sem öltöznek. Iván ül a földön, Max és Móric most odébb húzódik, Iván így látja a sarokban heverő testet. Itt ott felszakadt a bőr, itt-ott bizonyára megzúzódott egy-egy végtag, de a mellkas emelkedik és süllyed. Nem halt meg, gondolja, és ettől kissé megnyugszik. Nem halt meg, ez a lényeg. Iván olyan nehézkesen áll fel, mintha őt verték volna össze. Oda akar menni a térdzoknis, hőzentrógeres matematikatanárhoz, de Max megragadja a vállát. Mára ennyi volt, fiacskám, ő a mi dolgunk. Móric mosolyogva paskolja meg Iván tarkóját. Egyet se félj, mókamiki, hamar rendbe hozzuk. Nem kellene mentőt hívni, kérdezi Iván erőltlenül, de Bruno Larve már bele is karol, már vezeti is ki a szabadba.

Odakint erős szél fúj, hullámozó löketekben tolva maga előtt a légoszlopokat. Iván úgy érzi magát, mintha viharban hanykolódó bárka fedélzetén állna, ami bármikor felfordulhat és összeroppanhat. Bántalmaztak egy embert, és nem lett semmi következménye? Nem halt meg, ez a lényeg, hajtogatja magának. A Youtube-on naponta vannak fent olyan videók, hogy valakit megagyalnak, megaláznak, megfenyegetnek, és ott sincs semmi jóvátétel, semmi isteni beavatkozás. Amíg él az ember, sok mindent elvisel, úgy látszik, ez a törvény, csak a halál az, amitől tartani kell. Iván nem akar többé mókamiki lenni, de felnőtt sem. Be akar zárkózni a lakásába, sorozatokat bámulni, és popcornt pattogatni a mikrójában. Pornót akar nézni, és zenét hallgatni. Le akarja tölteni torrentről a legújabb filmeket. Akciófigurákat akar rendelni magának. Chatroulettezni akar, minden ismeretlennel csak egy-egy percet kommunikálva. Pizzát akar hozatni a lakására. Drogot akar hozatni a lakására. Szexpartnereket akar keresni, tudva, hogy úgysem találkozik egyikkel sem. Iván nem akarja többet Bruno Larve rettenetes vigyorát látni. Nem akarja többé Max és Móric gonosz pillantását magán érezni.

Másnap ott ül Bruno Larve és két fia klubjában, és ott ül a matematikatanár is, és próbál mosolyogni, csak éppen tiszta kék és zöld a feje. Iván lesüti a szemét, combja viszket a szűk nadrágban. A többiek is hallgatnak, várakoznak, hallatszik az óra ketyegése.

Mikor Iván meghallja, hogy Max és Móric kiborítja a zsákot a szoba közepén, felemeli tekintetét.

Szirmai Panni EGYENLŐSÉG, TESTVÉRISÉG ÉS KRUMPLIHÁMOZÁS

2015 nyarán, amikor menekültek özönlöttek el a fővárost, civilek egyre növekvő csoportja napi több ezer rászorulóknak segített. [A Bérkocsis utcai pincében](#) a legkülönbözőbb korú, foglalkozású, származású emberek fogtak össze, és hosszú heteken át kitartottak. Ez a civil kurázi adta az ötletet a szintén segítőként dolgozó Horgas Juditnak, hogy az Open Society Foundation támogatásával az önkéntesség elméleti és gyakorlati alapjait oktató programot indítsanak.

Önkéntes segítségnyújtás

A BK41 – Segítsünk Együtt Egyesület és a Liget Műhely Alapítvány szervezésében létrejött ösztöndíjprogramban különböző háttérű fiatalok dolgoznak együtt. A 2015 októberében indult egyéves képzés célja, hogy a 14–17 éves diákokat felkészítse az önkéntes segítségnyújtásra. A szervezők nyílt pályázat alapján választották ki a résztvevő általános- és középiskolás diákokat. Tíz ösztöndíjas diák mellett ketten anyagi juttatás nélkül vesznek részt a programban. Hetente az interaktív foglalkozásokon az önkéntességgel kapcsolatos témákról hallanak, és havonta egyszer a gyakorlatban is kipróbálhatják magukat, amikor több mint kétszáz adag ételt főznek és osztanak szét a környékbeli rászorulóknak.

A program önkéntes szervezői között orvos, tanár, jogász, szociális munkás és egyetemi hallgató is akad. A szemináriumokon volt már szó a társadalmi integráció és a nemi egyenlőség kérdéseiről, a szenvedélybetegségekről és a mélyszegénységben élők problémáiról, az adománygyűjtés eszközeiről és a postai utalványok kitöltéséről is. Az emberi jogokról és a hajléktalanságról szóló előadás különösen népszerű volt a diákok körében. „Itt olyanokat tanulunk, amit az iskolában kellene” – mondta az ügyvédnek készülő Bartos Ivett. Bernáth Adrienn szerint a képzés azért hasznos, mert „arra készít fel, amikor már nem lesz mellettünk senki, hogy elmagyarázza, hogy mennek a dolgok az életben. Bármelyikünk kerülhet olyan helyzetbe, hogy segítségre szorul, és mi tudni fogjuk, mit kell tennünk.”

Az önkéntes program résztvevői tanulságosnak és fejlődésük szempontjából hasznosnak érzik az itt töltött időt. A szemináriumok során több olyan témával találkoztak, amelyekről csak vázlatos vagy előítéletekre alapozott elképzelésük volt. A közoktatásban megszokott témákhoz képest szokatlan megközelítésekkel találkoznak. „Eleinte furcsa volt az ötlet, hogy fiatalokat képeznek ki segíteni, de nagyon tetszik” – mondta az ösztöndíjas Csiszárík József, aki jól ismeri a hajléktalanok körülményeit. A gyakorlati ismeretekén túl az önkéntesek az elfogadó hozzáállásról és a nézetkülönbségek kezeléséről is tanulnak.

érzékenyítés

Az önkéntesség élménye mellett a segítő munka szemléletmódjait részben egymástól is tanulják. A gyerekeket inspirálja, hogy a képzés során olyan embereket ismernek meg, akikkel máshol nem találkoznának. A BK41

Bérekocsis utcai központja igazi olvasztótégely, ahol nem érzékelhető az iskolai közösségekre általában jellemző kirekesztő csoportosulás, mert a belvárosi elitgimnazista és az afgán bevándorló is remekül együttműködik. Ez a program egyik hasznos mellékhatása, a vegyes csapat az érzékenyítést is szolgálja. A szervezők barátságos, közvetlen viszonyt alakítottak ki a diákokkal, az őszinte és elfogadó hangulat is hozzájárul a foglalkozások sikeréhez.

A BK41 Bérekocsis utcai központjában havonta egyszer szombat reggeltől délutánig közösen főznek 200–250 adag ételt a környékbeli rászorulóknak. Bacskay Beáta a főszakácsnő – ő egyébként a közeli általános iskolában tanít. Vezetésével a tizenéves önkéntesek a konyhai előkészítési feladatoktól az ételosztáson át a takarításig minden fázisban részt vesznek. Nagyon fontos az interakció, hogy a gyerekek maguk osztják ki az ételt. Hatalmas élmény, hogy azonnal pozitív visszajelzést kapnak. A szervezők az első közös főzésre még hívtak tapasztalt segítőköt is, de hamar kiderült, hogy az ösztöndíjasok megbízhatóan és hatékonyan dolgoznak. A főzés során felmerülő hétköznapi feladatok arra is alkalmat adnak, hogy a környezetvédelemről (például a szelektív hulladékgyűjtésről) vagy az együttműködés szerepéről tanuljanak. Tavaszra újraélesztési tanfolyamot is terveznek.

„Bár itt nem kellett elmondani, sok esetben nem egyértelmű, hogy olyan minőségű ételt főzünk, amit a családuknak is felszolgáltatnánk. A jótékonyosság nem azonos a lomtalanítással. A magyar társadalomban sajnos, még él ez a tévképzet, például sokszor hoznak adományként használhatatlan, koszos vagy szakadt ruhadarabokat. Azt is tanulni kell, mit és hogyan adjunk” – mondta Paulovics Ágnes orvos, aki a fiataloknak a mentálhigiénéről és a szenvedélybetegségekről tartott foglalkozást. „Úgy látom, a legtöbb pedagógusnak és szülőnek nincs ideje és energiája, hogy a toleranciáról vagy a szolidaritásról beszélgessen a gyerekekkel. Honnan fogják megtanulni? A közoktatásban bevezetett 50 órás kötelező közösségi szolgálatra is fel kell őket készíteni. Magától senki nem tudja, hogyan fogjon hozzá, ezért többnyire kudarc lesz, pedig lehetne pozitív élmény is.”

„Már az is eredmény, ha mindenki szerzett két új barátot” – mondja László Luca, a BK41 – Segítsünk Együtt Egyesület elnöke. „Az önkéntesség szellemiségét közvetlenül a munka során tudjuk átadni a serdülőknak, akik igyekeznek bevonni kortársaikat is a segítő szolgálatba, vagy legalább hírét viszik a kezdeményezésnek. Sok gyerek szeretne segíteni, de egy hagyományos segítő vagy karitatív szervezet nincs arra berendezkedve, hogy általános vagy középiskolás, előképzettség nélküli önkéntesekkel foglalkozzon, vagy a gyerekek nem tudják összeegyeztetni a munkát az időbeosztásukkal. Itt arra is megtanítjuk őket, hogyan tudnak saját projektet elindítani, kezdeményezőként hatni saját környezetükben. Abban bízunk, hogy ebből a csapatból további ”segítő sejtek” nőhetnek ki.”

Balogh Lídia társadalomtudományi kutató véleménye szerint még vannak kiaknázatlan lehetőségek: „a társadalmi egyenlőtlenségek mellett arról is beszélgetünk a diákokkal, miként forduljunk a marginalizált csoportokhoz. Fontos, hogy találkozzanak azokkal, akiknek segíteni akarnak. A legtöbb gyerek eleve visszahúzódik, ha hajléktalannal vagy rászorulóval találkozik. A későbbiekben a rendelkezésre álló forrásoktól, pályázati lehetőségektől függően nyári tábort szeretnénk tartani a résztvevőknek. Fontosnak tartjuk a mentorálást, az egyéni igényeknek megfelelő, személyre szabott segítséget iskolaválasztás terén vagy akár a szakmai felkészítésben, ezért három alkalommal felkészítőt tartottunk a most nyolcadikos diákoknak, hogy a szóbeli vizsgájuk jól sikerüljön.”

pozitív tapasztalatok

A gyerekek más-más indíttatásból jelentkeztek a programra, de mindannyian korábban is érdeklődtek a segítő szolgálat iránt. Néhányan tizenéves korukra már több éve foglalkoznak segítő tevékenységgel. Az ösztöndíjasok között olyan gyerekek is vannak, akik a BK41 – Segítsünk Együtt Egyesülettel tavaly nyáron, a menekültkrízis idején kerültek kapcsolatba, és azóta a mindennapjaik részévé vált az önkéntesség. A későbbiekben is szeretnék segítő munkát végezni, és saját szűkebb környezetükben is beszélnek pozitív tapasztalataikról. A képzés egyik célja, hogy a jövőben ők is öntevékenyen hozzanak létre segítő csoportokat, így bővíthet a program hatásköre. Az elkötelezett résztvevők bizakodóak, hogy kortársaik, barátaik bevonásán túl képesek megszólítani a felnőtt közösségeket is. De van, aki szerint a felnőttek gyakran nem veszik komolyan a kezdeményezéseiket, vagy nincs lehetőségük, alkalmuk bekapcsolódni. Ezt a szervezők is megerősítik: a gyerek önkéntesek megbízhatóbbak, elhivatottabbak felnőtt társaiknál, ez persze az időbeosztással is összefügg.

A programmal a helyszínt biztosító BK41 – Segítsünk Együtt Egyesület is jól jár, hiszen a rendszeres főzések és a hetente tartott foglalkozások állandóságot hoznak az inkább esetlegesen felmerülő igényekre, krízishelyzetekre reagáló szervezet működésébe. A havi főzésekhez eddig mindig összegyűlt a szükséges élelmiszeradomány. Vannak állandó támogatóik, külföldről is kapnak segítséget. Minden adományozónak fontos, hogy tudják, kit segít a hozzájárulásuk. „A hazai rászoruló csoportok számára és az Athénba, az ottani menekülteket segítő kis csapatunknak vagy az itthoni menekültszállásokra szánt adományokra külön gyűjtünk” – mondta László Luca, aki az adománygyűjtésért is felel. „A magyar társadalomra egyébként a régió országaihoz képest is erőteljesebben jellemző a tolerancia és ez elfogadás alacsony szintje” – említette meg Balogh Lídia. „Az itthoni közegben még nincs nagy hagyománya az önkéntességnek, kevesek számára ismerős ez a foglalatosság. A tavaly nyári menekülthelyzet Budapesten is érzékelhetővé tette a problémát, és sokakat mozgósított. Megható volt az összefogás, ahogy egészen különböző emberek eszközeikhez mérten – olykor azokon túl – segítettek. Munkanélküliek, tanárok, korábban hajléktalanként élő emberek és egyetemi professzorok pucoltak együtt zöldséget, és a kooperáció lehetőségét saját bőrükön tapasztalták meg. Ez hatott ránk, szervező önkéntesekre is. Jó volt megtapasztalni, hogy nagyon különböző emberek hatékonyan együtt dolgoztak egymás számára motiváló légkörben. Ezt akartuk átültetni a gyerekekkel folytatott önkéntes munkába. Jó úton haladunk, megérte belevágni. A maga nemében egyedülálló a kezdeményezés, és az eddigi tapasztalatok egyértelműen pozitívak mindkét oldalról. Bízunk benne, hogy lesz folytatás. Többek között egy pedagógusoknak szóló programot is tervezünk, ahol az itteni tapasztalatok alapján képeznénk tanárokat, hogy önálló önkéntes szolgálatot indíthassanak saját környezetükben. Ez a tervezett multiplikátor-képzés elsősorban a vidéki és határon túli pedagógusokat szólítaná meg. Bízunk benne, hogy folytathatjuk a munkát, van tér a fejlődésre.”

kép | Stroe Sonia

Fenákel Judit SOKK

Pengeéles fehér fény szakítja fel a szememet. Ágyak. Mint a kórházban. Klaffogó, rekedt köhögés. Öregek köhögése. Köztük az enyém. Hogy kerülök ide? Ki hozott? Ki fektetett ebbe a kórházi ágyba? Én valamikor Fenákel Judit voltam. Na és? Ki az a Fenákel Judit? Vaságy a hatágyas kórteremben. Fehér fejek, lekopott festék, beesett, fogatlan arcok, lelógó bütykös kezek, a poharat se tudják megtartani. Vize! Viiizet! Elérhetetlen messzeségben az ásványvíz, a tea, az éjjeliszekrényen, túl az Óperencián. Vizeet! Senki se hallja, senki se érti. A túloldalon ápolónők sürgölődnek. Kigörgetik az öregasszonyt összeszart lepedőjéből, lehúzzák a mocskos paplanhuzatot, vizes ruhával dörgölik a testet. Próbálok kitalálni, éjjel van vagy nappal. Óram nincs, papucsom sincs. A szőke, lófarkas nővér fenekén feszül a fehér nadrág, rosszalló a hangja: megint hány. Rólam beszél. Nem nekem mondja, hanem a másik nővérnek. Adjál neki vesetálat. A vesetál – üresen – ott billeg a hányadék tetején. Tocsogok a saját levemben. Az ápolónők, most már többen vannak, még mindig a szemközti öregasszonyt istápolják. Gézszalaggal az ágy rácsához kötik a kezét. Halottat öltöztetnek? Az öregasszony kapálózik. Szóval él. Begörbített ujaival a nővérek kezét karmolja. Ne csipkedjen, Ilonka néni. Idősebb ápolónő viaskodik vele, arcán, nyakán csurog az izzadság. A két fiatalabb, a szőke lófarkas meg a másik zsákba gyűri a szaros ágyneműt, közben pörölnek. Hány óra van, nővérke? Három, mondja a lófarkas. Három, de mikor? Senki se válaszol. Pisilni kell, próbálok magam kiszabadítani, de két oldalt rácsok védik tőlem a világot. Eressze el, engedje a pelenkába. Pelenka, mondom utána rémülten, és megragadom a csomagot, amibe csavartak. De hát hol vagyok? Bolondok házába zártak? Kik csinálták velem? Mit tettem, hogy ide hurcoltak, berácsoztak és bepelenkáztak? Éjszaka hozták, világosít fel egy öregasszony a túloldalról. Nem volt észnél. Most se vagyok, morgok magamban, én ide nem jöhöttem a szabad akaratomból. Kivették belőlem a szabad akaratot.

a dilisek pelenkás szobája

Leoltják a villanyt, csak Ilonka néni fölött kélik egy jelzőlámpa. Mégis éjszaka van. Megvillan a szeme, engem néz. Madárszeme van. De miért engem? Felmérem a saját testem, megvan-e mindenem. Mozdítom a lábam a takaró alatt. Engedelmeskedik. Fölemelem a jobb kezem, barna foltok és sűrű ráncok elgörbült ujjaimon. Ismerkedem a kezemmel, előbb a jobb, aztán a bal. Ez a hüvelykujjam, a másik a mutató. Megvan a középső, a gyűrűs, a kisujj. Fiatal ujjaim eltorzult másolatai. Próbálom magam rábeszélni, ez akkor is az én kezem. Nehezen fogad szót, kéreti magát, de azért mozog. Ki adta rám a hálóinget? Mikor? És miért nem adta hozzá a papucsot, a sötétkék slafrokot, amiben elvonszolódnék a fürdőszobába? Van itt fürdőszoba egyáltalán? Vagy mindenki pelenkába pisil? Ez itt a dilisek pelenkás szobája? Ide gyűjtik az ágyba vizezőket? Ha gondolkodom, mégse egészen. Mégse egészen mit? Még az se biztos, hogy ébren vagyok. Hátha álmodom. Hátha álmodom, hogy bevágtat a kórterembe egy boglyas, reszkető fejű öregasszony és kásásan, de azért jó hangosan, hogy az összes kába, álomba zuhant beteg fölriadjon, azt mondogatja: én nem fogok olyan szobában aludni, ahol egerek futkosnak a függönyön. Csak nem képzelik, hogy elalszom olyan helyen. Kezdi előlről. Holnap behívom az unokámat, ő majd lefényképezi az egereket a függönyön. Becsöngeti a nővéreket. Megadón végighallgatják, elhúzzák a függönyöket, aztán megint elhúzzák, látja néni, nincsenek itt egerek. Nem hisz nekik, újra fölkel. Vágtat végig a szobán, nézzék csak, ott szaladgálnak. A nővérek nem lepődnek meg, nyugtatják, megitatják, óvatosan fölszerelik ágyára a rácsokat, alszanak végre az egerek, a néni belenyugszik, hogy egerekkel fogja tölteni az éjszakát.

Reggel felé megszólal a második ágyszomszédom. Hogy te milyen bátor vagy! Én, bátor? Éjszaka átmásztál a rácson, és a sötétben kitapogatóztál a vécére. Lehetetlen. Nem is tudok lábra állni. Akkor is. Hajnalban kicserélik az

összehányt lepedőmet. Mikor van itt hajnal? Alvás és ébredés közötti kábulatban észreveszem, az ágyam végénél zsidó a családom. Mosolyognak, majdnem nevetnek. Mire ez a jókedv? Hogy kerültem ide? Mentővel, felelik körben. Kihívták a mentőt? Nem mi. Az orvos. De hát miért? Hánytál, magas lázad volt, elájultál. Soha életemben nem ájultam el. Mindig szerettem volna, de nem sikerült. Erőltetem csikorgó agyamat, hallom a fogaskerekek kényszerítését. Emlékszem a csöngetésre, meg hogy a doktornő belépett az ajtón. Aztán semmi. A nevedet se tudtad megmondani. Három szavad volt: igen, nem, nem tudom. Apu megkérdezte: ki írta az Othellót. És nem tudtam? De nem ám. Nevetnek. Még mindig nem fogom fel, mi ebben a nevetséges. Shakespeare írta, az operát meg Verdi. Mondom, mint egy jó tanulóhoz illik. Ennek is örülnek. Mód felett örülnek. Lassan kapcsolok, meg akartam halni? Hallgatnak, aztán az egyik fiam megjegyzi: nem, dehogy. Meggyőződés nélkül mondja. Kezembe nyomják a teáscsészét. Inni kell, nagyon sokat kell inni. Utálom a vizet, legszívesebben kiköpném. Teát is csak télen, vacogató hidegben. Ásványvizes üvegek sorakoznak az éjjeliszekrényen. Mindenki az ivást erőlteti. Muszáj. De hát miért? Mert kiszáradtál, bele is halhattál volna. Szóval mégis. Arról tudsz, hogy reggel ötkor felhívtad apud, ne felejtse el behozni a papucsodat? Nem tudok, itt hajnali ötkor kezdődik a nap. Hivatalosan. Nem hivatalosan háromkor is elkezdődhet. Attól függ, mikor nyüstölik a szemközti öregasszonyt.

megszabadítja a kötelékeitől

Dél felé érkezik az apró termetű öregúr neonzöld nejlonszatyorral. Abban van a gyanús színű folyadék, amit egy cumisüveg segítségével belepumpálnak az öregasszonyba. Az öregúr belebújik Ilonka néni hónaljába, és azt mondja: sia. Válasz nincs. A tömzsi ember leveszi a köteléket a felesége csuklójáról, az ápolónők morognak a háta mögött, de másnap is leoldozza meg harmadnap is. Mindennap megszabadítja a kötelékeitől. Aztán újra köszön: sia. Nincs sia? Nincs. Nem tud beszélni? – kérdezem a nővért, mert a kíváncsiság, úgy látszik, még nem halt ki belőlem. Tud, ha akar. A lányának mond egy-két szót. Az urának nem? Neki nem. A kis ember jön mindennap. Hozza a zöld szatyrot, benne a folyadék. Sia. Nincs sia? Mindennap. Nincs sia? Sosincs. Vele reménykedem. Nem tudom, miért. A saját sorsom nem érdekel. Vérnyomásomat mérik, véretem veszik, vizsgálatokra hurcolnak – mindegy. A leletekre se figyelek. A negatívokra se. Csak ne fájjon.

Mihez van kedvem egyáltalán? Az unokáimhoz. De nem a valóságos jelenlétükhöz. Még mindig elég hiú vagyok, nem akarok ilyen állapotban találkozni velük. Amúgy a szemközti öregasszonyon jár az eszem. Miért hallgat? Mit követhetett el ez a látványosan szerető férj, amiért az asszony megtörhetetlen némasággal bünteti? Mikor követte el? Fiatal házas korukban? Meglett férfiként? Más nőt szeretett? Titkos viszonyt folytatott? Nem is titkolózott, nyíltan csalta és megalázta a feleségét, aki buzgó katolikusként nem válhatott el tőle? Vagy a gyerekek miatt maradt vele, akiket nem tudott volna egyedül eltartani? Ivott? Herdálta a pénzt, adósságot csinált? Cselédsorban tartotta a feleségét? Megütötte? Jámbor öregek totyogásából nehéz életerős férfiak pofonjaira következtetni. Nem szabadulok a gondolattól, hogy Ilonka néni hallgatása több, mint elégtétel. Bosszú.

Mi ütött belém? Itt fekszem öt zakkant, félhalott öregasszonnyal. Közömbösen. Mi közöm hozzájuk? Van még közöm valamihez?

se elégtétel, se bosszú

Az igyekvő öregúr hazafelé indul. Veszi a kabátját, a zöld nejlonszatyrot, köszön. Ma se sikerült visszaköszönésre bírni a feleségét. Még az is lehet, hogy se elégtétel, se bosszú. Ilonka néni egyszerűen elgyengült. Talán végelgyengült. És az egész históriát a bosszúról meg az elégtételről, én találtam ki.

kép | Ulrich Joho, flickr.com

Handi Péter ESTI KÉRDÉS

„Újabban miért mondd többször, hogy szeretsz?”

– kérdeled már álmosan, párna és paplan puha
fedezékéből szól a vád és elismerés, hiszen
tudom, a vallomás közhellyé vált
az évek csiszolókövén, aztán
egyezségünk tokjába bújt –
így van ez, az ember továbblép
a formába öntött munkadarab mellől,
az ott van, megteremtődött és mozdíthatatlan,
mégis, most válaszra késztet a kérdés,
miért is hogy most egyre többször... talán
... hát nem is tudom... talán... – habogok,
szűköl a szó,
hogy egy távolodó vonat ablakából integetek
még, valameddig, peronon látható alakod felé.

kép | Schönberger Armand: Asztal mellett

Birtalan Ferenc BOROSS BILIÁRDTERMÉBŐL

a Százados útról
igazából csak a barna asztal zöld posztójával világít a mába
a fekete olajjal kent hajófa padló szaga ér ide hozzám
s távolból hallom az annyiszor csodált falióra hangját
negyedóránként ütött egészeknél amennyit illet
sötétbronz ellensúlyok jártak föl-le úton
az asztal körül a nagyok a dákót krétázzák éppen
Háni néni pultjánál mértek sört bort szódavizet
voltak sütemények és nyáron a télre letakart
vaníliás csokoládés fagyaltos tégelyeket megnyitották
s ha sikerült kunyerálni szaladtunk az ötvenfilléres egytölcséresért

hogymért vitték el a biliárdasztalt és hová tűnt Boross
több mint hatvanöt év fedt
maradt Háni néni a pulttal
sör se volt csak málna
és fehér tekert zacskókba lapáttal mért cukorkák
voltak sütemények egy-tíz volt a krémes
nagy ritkán mignont tortát is ettünk
de semmi nem ért a fagyalt nyomába

a padló sötét olajos maradt de a sörszag hiányzott
ahogy eltűntek sorban a nagyok
nekik biliárd nélkül okafogyottá vált az egész
jött ötvennégy a géppisztolygolyó
akkor már nem nagyon akartam arra járni
mindig Sanyit láttam a sehol sincs asztal körül
ahogy fontolgatva nézi az állást
kezében kréta dávkó de nem mozdul nem néz felém
hiába ácsorgok darizva az egygombócosért

kép | fortepan.hu

Kállay Kotász Zoltán ÉLETBEN MARADNI

– Élni, élni, élni, élni –
lihegted a kérdésre, amikor gyanútlan látogatód tudakolta,
milyen terveid vannak
a rehabilitációs osztály elhagyása után.

Élni – és megragadtad a könnyűvázás alumínium járókeretet,
két kézzel, elfehéredő görcsös ujjakkal,
felemelted,
majd visszacsaptad a csukott ablakú bérlakás konyhájában a padlóhoz.

Élni – és fejed fölé lökted
a Kalinka feliratú, reggel vásárolt, de már felére csapolt hét decis üveget,
egymásnak torlasztva beltengerében
a hullámokat – zártan csak veszködni lehet, menthetetlenül.

Élni – és sportolói reflexszel
elkaptad az óvatlanul elébed hullajtott mellékes félmondatot,
átforgattad, átcsócsáltad,
nyálás reakció-éhséggel visszahúztad a kimondója fejére.

Élni – és sürgetve az intézkedést

ismét elsoroltad, milyen beszerzéseket igényelsz a már meglévő,
bontatlan csodaszerek mellé –
ha felnyitjuk a csomagot, kiderülhet, a tartalma nem váltja be a reményt.

Élni – és sokadszor is elmesélve a történeteket
néhány apró hangsúly diszkrét áthelyezésével tovább komfortosítottad
az önmagadra-gondolást, ezt a kínos,
de kellemessé tehető játékot, itt, a kényszerekkel terhelt anyagvilágban.

Élni – és találgattad, hónapszám,
mikor jelentkezik, hív, érdeklődik, keres a régi barát,
kolléga, szerető, ellenség vagy bárki más –
akit el lehet küldeni, mert most nem alkalmas, jöjjön máskor, jöjjön és talán.

Élni – és félve, kimondhatatlanul félve,
hogyan a haladék lejár,
az elképzelhetetlenről képzelegve –
vártad a csodát.

kép | [rodarte-f](#), [flickr.com](#)

Czilczer Olga HA KEVÉS IS

A bevásárlókocsi utcáról utcára, boltról boltra gurult. Telítődött kétszersülttel, egyszer főttel, héjjal-hajjal, lejárt szavatosságú vagy bevezetett áron kínált szállóporral, változó minőséggel, tartósított tartalommal.

A sárgába, barnába, zöldbe csomagolt árura dobált áru lavinaveszéllyel fenyegetett. Pedig még meg sem vettem mindent. Sőt. A legfontosabb még hiányzott. Emlékeztető listámon ugyan (hátán a tegnap nélkülözött, színén a mai nélkülözhetetlennel) fogytak a betűk. Felejtettem és emlékeztem. A fogyás arányában meg nőtt a szükségletek beíratlan felülete. Napok beültetendő fával, nappal beültetendő évek. Kérek egy életet. Mit életet? Egy órát.

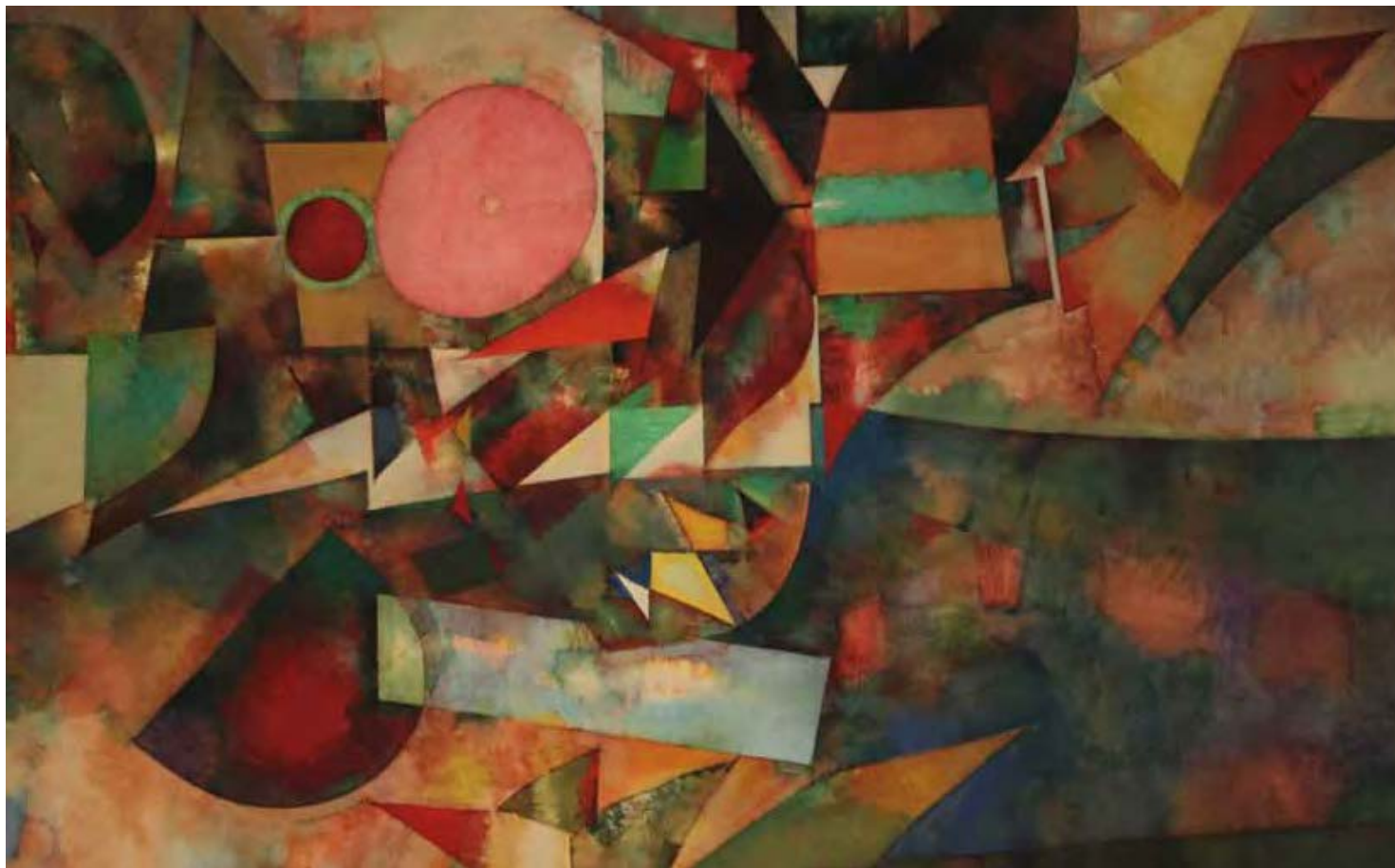
Bekanyarodva az ismeretlen nevű sugárútra, egy még idáig veszteglő egér épp levélszárnyait próbálgatta a vonuláshoz. Ez még itt? Egy egér hamarabb kifut a lyukból.

Kezdtém bontogatni javaimat. Lábaim pihentetésére leheveredtem a zöldre, sárgára, barnára. El sem kell szállnom. Támadhat egy kis szellő, az avarral hazáig görget. Ami tartalom, földre húz, ideig-óráig megteszi. Egy reklámszatyorba belefér.

Kívül a maradék marad.

kép | Todd Anderson, flickr.com

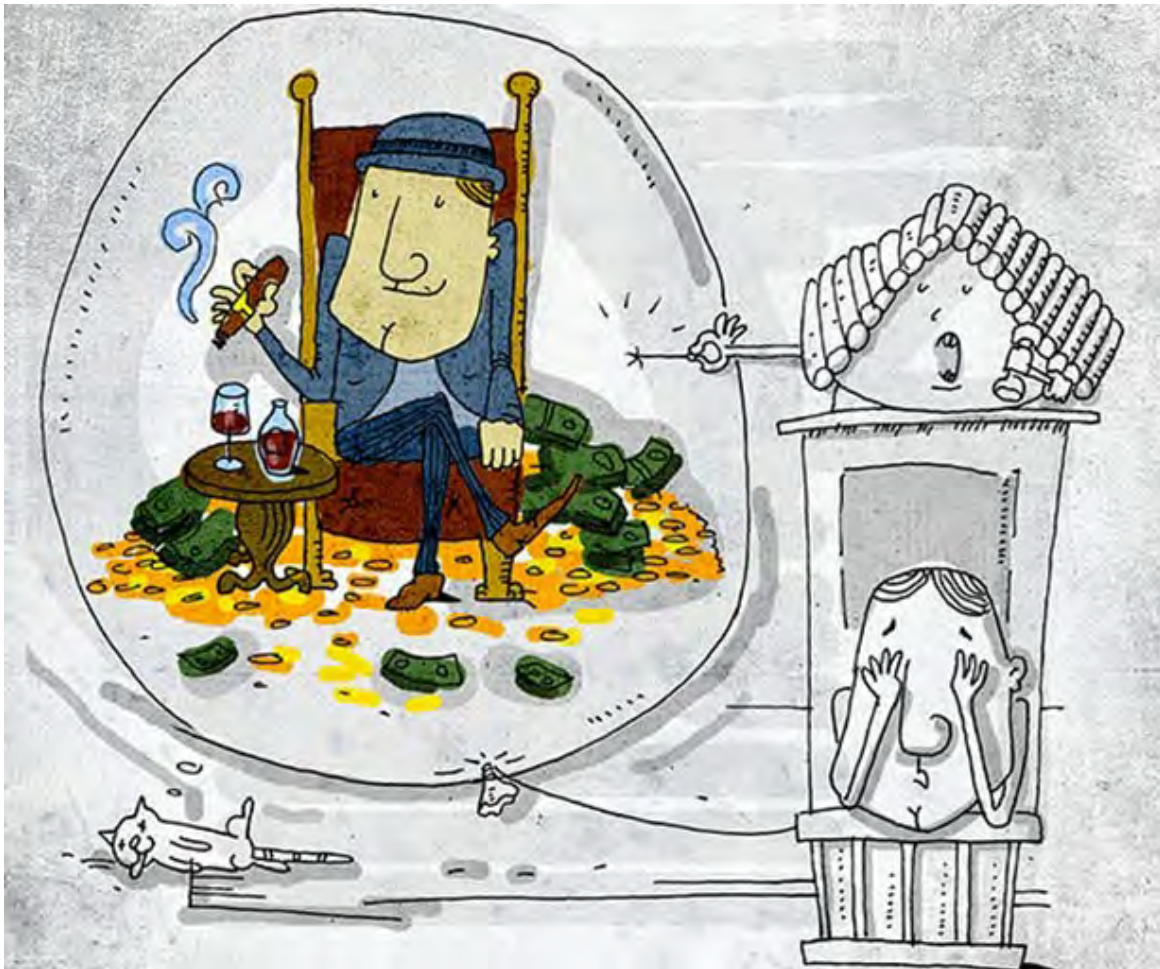
Fecske Csaba MIT VESZÍTESZ

megvagy
rajtam kaptalak
eltorzít ez a túlközelség
a roppant súly amihez képest
minden semmiség
ki se látszol gesztusaid alól –
figyelmem pókhálójában vergődve
várod a véget a tragikus folytatást
anélkül hogy tudnád
milyen fontos vagy
mit veszítesz

kép | Gerzson Pál: Vonzásban

Inczédy Tamás FALÁB

Volt egyszer egy ország, ami kicsit minden országra hasonlított, de teljes egészében egyikre sem. Élt ebben az országban egy gazdag üzletember, akinek leghőbb vágya volt, hogy még gazdagabb legyen, ezért politikusokkal barátkozott. Hamarosan fontos hivatal elnöki székében ült, s így valóban, még inkább meggazdagodott. Később azonban olyan politikusok kerültek hatalomra, akikkel az üzletember korábban nem ismerkedett meg. Hamarosan a vádlottak padján találta magát, és halálra ítélték.

Olyan sok halálbüntetés volt, hogy a hóhérok majd összeroskadtak a rengeteg munkától. Az állam ezért először a sintéreket képezte át, később meg a mészárosokat. De ez sem volt elég, a haláraitélteknek pedig fogalmuk sem volt, mikor kerül rájuk a sor.

A siralomházban raboskodó, immár nincstelen üzletember abban bízott, hogy hamarosan megint más politikusok kerülnek hatalomra, és kis szerencséivel hős ellenálló lesz, onnan pedig csak egy lépés, hogy ismét dúsgazdag legyen.

Egy falábú emberrel került közös zárkába. Egyik délelőtt az őr azt mondta a falábúnak, hogy másnap sor kerül a kivégzésére. A hír hallatán alaposan megnyúlt a falábú arca. Ültek ketten csendben, mint mindig, végül az üzletember szólalt meg.

- Hallja-e, ha már így alakult, nekem adná a falábát? Magának már úgysem kell.
- Hát magának mire kell?

- Majd csak jó lesz valamire. Betámasztom ide a cella sarkába, aztán talán sikerül eladnom vagy elcserélnem. Annak idején éppen így kezdtem: elkaptam egy kóbor macskát, elvittem a városba és eladtam. A pénzt befektettem, beindult az üzlet.
- Nem bánom, magának adom.
- Remek! Akkor leveszi?
- Persze, hogy nem! Előbb végezzenek ki!

Egy darabig némán ültek.

- Úgy nem jó, mert a kivégzés után nem hozzák vissza.

A falábú vállat vont.

- Maga az üzletember, ajánljon fel valamit az őrnek, hogy a kivégzés után kanyarodjon erre a falákkal.
- Ha legalább egy fél döglött macskám volna! De semmim sincs!
- Az utolsó sétámhoz kellene a falábaim.
- Hát kettő is van?
- Eddig fel sem tűnt?!
- A fene se nézegette magát, megvan a magam baja.

Megint hallgattak.

- Ha az egyik lábát leveszi, azzal megvesztegetem az őrt, hogy a kivégzés után hozza el a másikat.
- Egy falábon ugráljak a vesztőhelyig?

Ültek. Hallgattak.

- Nincs az messze. A kaszárnya előtt csinálják.
- Komolyan azt gondolja, hogy lecsatolom a falábamat?
- Legalábbis remélem. Sokkal erősebb vagyok, akár el is vehetném.
- Kinyomom a szemét, ha hozzám ér!
- Jól van, na!

Újabb csend után a falábú szólalt meg.

- A kivégzés után az őr amúgy is hozzájut mindkettőhöz.
- Mocskos hullarabló! Beláthatja, hogy jobb, ha rám bízsa!
- Tegyük fel, hogy felebaráti szeretetből magának adom...
- Adja!
- Nem adom, csak tegyük fel! Hogyan megyek a vesztőhelyre láb nélkül?
- Úgyis két őr jön. Ezek mindig kettesével járnak. Megkéri őket, hogy fogják közre.
- Csak nem gondolja, hogy önként lemondok a méltóságomról?!
- Ne aggódjon, nem fogják a földön vonszolni.
- Én emelt fővel akarok a kivégzőosztaggal szembenézni. Hogyan álljak elénk láb nélkül?!
- Biztos van ott valami fal vagy kerítés. Majd nekitámasztják.

A falábú hosszan nézett maga elé, aztán lecsatolta falábait.

- Tessék, magának adom.
- Az isten fizesse meg a jóságát! – mondta az üzletember, betámasztotta a falábakat a sarokba, és lefeküdt aludni.

Napkeltekor két ór érkezett.

- Melyiküké a faláb a sarokban?
- Az enyém! – kiáltott az üzletember –, és eladó!
- Jöjjön ide.
- Nem lesz olcsó, de ha mind a kettőt megveszi, lefelé kerekítek.
- Csak azért nem verem szájon, mert van magának éppen elég baja.
- Nem bánom, alkudozhatunk.
- Lekésné a saját kivégzését.
- Az enyém nem ma lesz!
- Hát nem magáé a faláb?
- De!
- Akkor ma van a kivégzése. Itt áll a napiparancsban: ember falákkal.
- De az nem én vagyok! – kiáltott az üzletember és cellatársára mutatott –, hanem ő!
- Elnézést, hogy közbeszólok – mondta a láb nélküli –, félreértésről van szó. Eredetileg enyém volt a faláb, és ma

valóban nekem lesz kivégzésem.

– Ne szórakozzanak! – csattant fel az egyik őr a láb nélkülit méregetve. – Nézzen már magára! Mit árthatna a rendszernek? Még lába sincs! Maga viszont – fordult az üzletemberhez –, maga még velem is szemtelenkedik! Az érvényes napiparancsban feketén-fehéren le van írva, hogy 52 361-es cella, kivégzendő: ember falákkal. Az imént mondta, hogy a faláb a magáé. Hozni akarja a vérpadra is, vagy inkább itthagya a cellában?

Az üzletember előbb a láb nélkülire, aztán a sarokba támasztott falákra nézett.

– Inkább elviszem. Itt csak láb alatt lenne.

A kivégzőosztag parancsnokát technika szakos tanárból képeztek át ítéletvégrehajtóvá. Töprengve forgatta kezében a két falábat. Az egyiket telibe találta a golyó és szétroncsolta. De a másik sértetlen maradt, és ki lehetett vele támasztani a kaput. Nem kellett minden alkalommal kinyitni, valamelyest felgyorsultak a kivégzések.

A hatékonyság érdekében nyújtott kiemelkedő munkájáért a kivégzőosztag parancsnokát kitüntetésre terjesztették fel, de mielőtt átvehette volna, más politikusok kerültek hatalomra, akik úgy vélték, őt is ki kell végezni.

A siralomház rabjait hős ellenállóká nyilvánították, és mindet szabadon engedték. A láb nélküli ért utoljára a kapuhoz. Megpillantva a rég elveszettnek hitt falábat, boldogan nyúlt felé. Puskatus csapott kezére.

– El a kezekkel a közvagyonotól!

Magas, bajszos őr állt felette.

– Ez a faláb voltaképp az enyém.

– Azt bárki mondhatja. Tudja igazolni, hogy magáé a faláb?

– Nincs nálam semmi.

– Akkor jobban teszi, ha mielőbb elmegy. Hamarosan egész tömeg érkezik. Ha nem vigyáz, maga is könnyen a kivégzendők közé sodródhat.

A bajszos őr az őrbódéból feltárcsázta az ószeres ismerősét.

– Hogy van-e rá kereslet? Viccelsz, tegnap egy balek kettőt is vett volna!

– Csak egy van.

Amíg az őr és az ószeres beszélgetett, kövér, egyenruhás alak frissen mázolt táblát akasztott a kapura: „A Forradalmi Kormányunk által megbízott Általános Ítéletvégrehajtó Bizottság nemzetbiztonsági rendelete alapján hatékonysági kockázatra való tekintettel a faláb elmozdítása szigorúan TILOS!”

Néhány perccel később megérkezett az ószeres.

– Kár volt eljőnnöd – mondta az őr. – A faláb elmozdítása tilos.

Az ószeres gondolkodott.

– Csakhogy semmi nem tiltja a tábla eltávolítását.

Ezzel le is akasztotta.

– Ha kiderül, minket főbe lőnek – mondta tétován az őr.

Az ószeres legyintett.

– Vannak barátaim – és elindult hóna alatt a táblával. Pár lépés után hátraszólt: – Nemsokára visszajövök a falábért.

MACSINKA ZSOLT rajzaival